

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ CİNSİYET
ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN KALIPYARGILARININ BAZI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Banu ÖZKAN

İSTANBUL,2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ CİNSİYET
ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN KALIPYARGILARININ BAZI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Banu ÖZKAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Necla TUZCUOĞLU

İSTANBUL,2009

T.C.

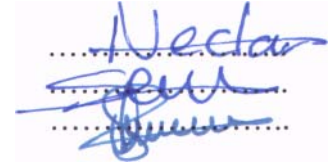
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

Banu ÖZKAN tarafından hazırlanan "Okulöncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 24.10.2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Necla TUZCUOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Semai TUZCUOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Özgül POLAT

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin desteği olmuştur.

Bu araştırmanın adının konulmasında ve araştırma boyunca bana rehberlik eden danışmanım Sn. Yrd. Doç. Dr. Necla TUZCUOĞLU'na teşekkür ediyorum.

Araştırmamda kullandığım ölçekleri bana temin eden ve bilgilerini benimle paylaşan Sn. Doç. Dr. Dilek ŞİRVANLI ÖZEN'e teşekkür ediyorum.

Araştırmamın istatistiklerinde bana yardımcı olan Hakan SEMERCI'ye, ders aldığım ve bana çok şey katan değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım..

Verdikleri destek, moral ve yardımları için araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Araştırma yaptığım illerdeki okullarda görev yapan ve uygulamalarımda bana yardımcı olan öğretmen arkadaşlarıma, çocuklara ve ailelerine teşekkür ederim.

Akademik yaşantıma başlamamda en büyük paya sahip olan, mesleğimin en zorlu süreçlerinde bana her zaman destek olan ve il dışındaki verilerin toplanmasında bana yardımcı olan canım babam Mehmet ÖZKAN'a, bu zorlu süreçte her derdimi dinleyen, nazımı ve kaprislerimi çeken canım annem Emine ÖZKAN'a ve bana destek olmak için İstanbul'a gelip beni yalnız bırakmayan, çalışmamın her aşamasında bana moral ve güç kaynağı olan biricik kardeşim Burcu ÖZKAN'a sonsuz teşekkürler...

İyi ki varsınız!

Eylül, 2009

Banu ÖZKAN

ÖZET

OKULÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ CİNSİYET ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN KALIPYARGILARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının anne babalarının cinsiyet rolü algısı, yaşadığı il, anne babanın eğitim düzeyi gibi bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

Araştırma tarama modeli bir çalışmadır. 5-6 yaş grubu çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını ölçmek üzere 'Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği', anne babaların cinsiyet rolü algılarını ölçmek için de 'BEM Cinsiyet Rolü Envanteri' kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin yedi bölgesinden random örnekleme yöntemiyle seçilen dört il olarak belirlenmiştir. Örneklemini İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir anaokuluna devam eden 103, Balıkesir'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir anaokuluna devam eden 49, Diyarbakır'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir anaokuluna devam eden 33, Konya'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir anaokuluna devam eden 60 çocuk oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlar SPSS 15.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. veriler yüzde ve frekans dağılımları, ortalama ve standart sapmaları hesaplanarak varyans analizi, t- testi analizleri yapılmış, tek yönlü 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, çocuğun annesinin cinsiyet rolü ve yaşadığı ile göre cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarında anlamlı fark çıkmıştır. Çocuğun yaşının, cinsiyetinin, aile yapısının, kardeş sayısının, anne çalışma durumunun ve baba cinsiyet rolünün cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını etkilemediği sonucu elde edilmiştir

Anahtar sözcükler: Kalıpyargı, cinsiyet rolü, okulöncesi eğitim

ABSTRACT

INVESTIGATING SEX- TRAIT STEREOTYPES OF 5-6 AGED EARLY CHILDHOOD CHILDREN IN THE LIGHT OF SOME VARIABLES

The purpose of this study is to investigate sex-trait stereotypes of 5-6 aged children in the light of some variables like parents' sex role, city that they live, parents' education.

The study is a combining study. Sex Stereotype measure was used to measure sex-trait stereotypes of children and Bem Sex Role Inventory was used to measure parents' sex role.

The sample was chosen by random sample method. Four cities was chosen from Turkey. In İstanbul 103 children, in Balıkesir 49 children, in Diyarbakır 60 children, in Konya 33 children who go to preschool were chosen for the sample. The variables analysed by SPSS 15 programme. Percent and frequencies, One-Way Anova, Independent Samples t Test analyses were made.

The results show significant difference between mothers' sex role and childrens' sex-trait stereotypes and the city children live and childrens' sex-trait stereotypes. There is no significant difference between childrens' age, sex, number of fellows, family structure, mothers' work situation and fathers' sex role and childrens' sex-trait stereotypes.

Key words: Stereotype, sex role, preschool education

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	
1.1.Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6.Tanımlar.....	6
BÖLÜM II	
İLGİLİ LİTERATÜR.....	7
2.1. Okulöncesi Dönemde Gelişim ve Cinsel Gelişim.....	7
2.1.1. Gelişim.....	7
2.1.2. Cinsel Gelişim.....	9

2.1.3. 0-2 Yaşta Cinsel Gelişim.....	10
2.1.4. 2-6 Yaşta Cinsel Gelişim.....	11
2.2. Cinsel Kimlik Ve Cinsiyet Rolü.....	12
2.2.1. Cinsel Kimlik.....	12
Doğumdan–12 aya kadar.....	14
1–2 yaş.....	14
2–3 yaş.....	15
3–5 yaş.....	15
6–7 yaş.....	15
2.2.2. Cinsiyet Rolü.....	15
2.3. Cinsiyet Rollerinin Tarihsel Gelişimi.....	18
2.4. Cinsiyet rolleriyle ilgili kuramlar.....	19
2.4.1. Psikanalitik Kuram.....	20
2.4.2. Sosyal Cinsiyet Şema Kuramı.....	21
2.4.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	22
2.4.4. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	22
2.5. Kalıpyargılar ve Cinsiyet Kalıpyargıları.....	23
2.5.1. Kalıpyargılar.....	23
2.5.2. Cinsiyet kalıpyargıları.....	24
2.6. Medyada Ve Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Kalıpyargıları....	26

2.6.1. Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Kalıpyargıları.....	26
2.6.2. Medyada Cinsiyet Kalıpyargıları.....	27
2.7. Cinsellikle İlgili Farklı Anne Baba Tutumları.....	29
2.7.1. Baskılayıcı Ve Yasaklayıcı (Otoriter Tutum)	30
2.7.2. Cezalandırıcı Tutum.....	30
2.7.3. Hoşgörülü, Güven Verici Ve Destekleyici Tutum.....	31
2.7.4. Pekiştirici Gevşek Tutum.....	32
2.7.5. Dengesiz Kararsız Tutum.....	32
BÖLÜM III	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	34
3.1. Dünyada Yapılan Araştırmalar.....	34
3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	37
BÖLÜM IV	
YÖNTEM.....	40
4.1. Araştırma modeli.....	40
4.2. Evren.....	40
4.3.Örnekleme.....	40
4.4. Veri Toplama Araçları.....	41
4.4.1. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği.....	41
4.4.2. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeğinin Puanlanması.....	42

4.4.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri.....	42
4.4.4. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Puanlanması.....	43
4.4.5. Kişisel Bilgi Formu.....	44
BÖLÜM V	
BULGULAR.....	45
BÖLÜM VI	
SONUÇ,TARTIŞMAVEÖNERİLER.....	67
6.1. Sonuç.....	67
6.2. Tartışma.....	69
6.3.Öneriler.....	72
Kaynakça.....	73
Ekler.....	80

TABLO LİSTESİ

Tablo Adı	Sayfa
Tablo 1: Seçilen iller ve örneklem Sayısı.....	41
Tablo 2: Örnekleme Oluşturan Çocukların Yaşadıkları İl lere Göre Dağılımı.....	45
Tablo 3: Örnekleme Oluşturan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	45
Tablo 4: Örnekleme Oluşturan Çocukların Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	46
Tablo 5: Annelerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	46
Tablo 6: Babaların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	47
Tablo 7: Annelerin Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	48
Tablo 8: Babaların Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	49
Tablo 9: Örnekleme Oluşturan Çocukların Sahip Olduğu Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 10: Örnekleme Oluşturan Çocukların Aile Yapısına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 11: Yaş Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları.....	51

Tablo 12: Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları.....	52
Tablo 13: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	53
Tablo 14: Aile Yapısı Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları.....	54
Tablo 15: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Çalışp Çalışmama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları.....	54
Tablo 16: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Yaşadıkları İle Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Testi Sonuçları.....	55
Tablo 17: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Yaşadığı İl Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları.....	56
Tablo 18:Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	57

Tablo 19: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	58
Tablo 20: Çocukların Kadın Ve Erkek Kalıpyargılarına Ait Puanlarının Yüzde Ve Frekans Değerleri.....	59
Tablo 21: Annelerin Cinsiyet Rollerini Gösteren Yüzde Frekans Dağılımları.....	59
Tablo 22: Babaların Cinsiyet Rollerini Gösteren Yüzde Ve Frekans Dağılımları.....	60
Tablo 23: Çocukların Kadın Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	61
Tablo 24: Çocukların Kadın Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	62
Tablo 25: Çocukların Kadın Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Post-Hoc Lsd Testi	63
Tablo 26: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	64

Tablo 27: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolü Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Post-Hoc Lsd Testi	65
Tablo 28: Çocukların Erkek Kalıpyargı Puanlarının Babanın Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	66
Tablo 29: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Babanın Cinsiyet Rolü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	67

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan yaşamında okul öncesi dönem büyük bir öneme sahiptir. Gelişimin en hızlı olduğu bu dönem gelişim alanlarını büyük ölçüde etkiler. Oktay'a (2007) göre; okul öncesi dönem, çocuğun yaşamının temelini oluşturur ve çocuk bu dönemde temel alışkanlıklarını kazanmakta, yeteneklerini geliştirmekte, çeşitli deneyimlerde bulunarak sosyalleşmekte ve zihinsel becerilerini geliştirmektedir. Bu dönemde çocuğa verilecek olan fırsatlar ve yetişkin desteği çocuğun yaşama en iyi şekilde hazırlanmasını sağlar.

İnsan gelişiminde çeşitli alanlar vardır; zihinsel, sosyal, bedensel, sosyal, duygusal ve cinsel gelişim gibi. Her alan birbirini etkiler ve bir alanda yaşanan zorluk diğer alanları da etkiler. İnsan bu alanların bir bütün halinde ve uyumlu gelişimi ile bir bütündür. Gelişim bazı dönemler hızlı bazı dönemler yavaş olmakla birlikte, cinsel gelişim ve ahlaki gelişim gibi alanlar yaşamın belirli dönemlerinde daha etkin olmaktadır.

Çocuklarda gelişim ilk altı yılda çok hızlıdır. Bu gelişim alanlarından biri de cinsel gelişimdir.

Tuğrul'a (2002) göre; çocuklar bu dönemde kendi vücutları ve karşı cinsin vücudu arasındaki farkın farkına varmaya ve cinsiyetle ilgili sorular sormaya başlarlar. Ancak soruları çoğu zaman anne babayı zor durumda bırakabilir. Çocuklar dinamik varlıklardır. Yaşamın en hızlı değişimi ve gelişimi okul öncesi dönemde yaşanır. Bu doğal bir süreçtir. Değişim, gelişim sürecine ve sonuçlarına karşı gösterilen uygun olmayan yetişkin davranış ve tutumları doğal olan bu süreci riske sokar

Bebekler dünyaya cinsiyetleriyle gelmektedirler. Gerçekte fetüsün cinsiyeti döllenme anında oluşmaktadır. Fetüsün cinsiyetini erkekte (XY), kadında (XX) olarak birer çift olduğu bilinmektedir. Cinsiyet kavramının günümüzde bile tam olarak anlaşılmadığı düşünülebilir. Bazı araştırmacılara göre insanların kız ya da erkek cinsiyetini 3 özellik oluşturmaktadır. Bu özellikler, dış üreme organları, iç üreme

organları ve ergenlik döneminde oluşan seksüel gelişim olarak adlandırılmaktadır. Bugün dünyada cinsiyet, bazı toplumlar tarafından biyolojik olarak cinsel ilişki veya aktivite olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı toplumlar tarafından cinsiyet erkek ya da kızdaki beklenen davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Santrack, 1994).

1.1. PROBLEM DURUMU

Cinsellik, insan gelişiminin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanın cinsel gelişiminin sağlıklı olması bebeklik döneminden itibaren alınan bakım ve sevgiyle doğru orantılıdır (Çetin, 2004).

Doğumdan sonraki birinci yılda, bebeğin ilk cinsel uyarıları, yıkanma ve altının değiştirilmesi sırasında ortaya çıkmakta, 3–6 yaş döneminde çocuk dokunma yoluyla kendisini ve cinsel organlarını tanımaya, cinsel kimliğinin farkına varmaya başlamaktadır. Çocuklar, cinselliklerinin farkına vardıkları 3 yaşından itibaren, merak ve öğrenme duygusunun bir uzantısı olarak, zaman zaman ana babalarını şaşırtıp zor duruma düşürebilecek sorular sormaya başlamaktadırlar (www.cocukgelisim.com/cinselgelisim.htm). Duquet'e (2003) göre; Okul öncesi dönemde çocuklar genellikle kız ve erkeğin vücutlarının farklı olması ve hamilelikle ilgili sorular sormaktadırlar.

Çocuğun cinsel eğitimi konusu özellikle ülkemizde yeterince ele alınmamış ve aydınlığa kavuşmamış bir konudur. Bu konuya günümüze kadar adeta tabu gözüyle bakılmış ve gerek eğitimciler, gerekse anne ve babalar, çocuklarına nasıl bir yaklaşım içinde olacaklarını bilememişlerdir. Son derece önemli olan bu konuda, ana - baba ya da eğitimci tarafından yapılabilecek bir hatanın, gelecekte birçok soruna yol açacağı gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Önemli olduğu kadar böylesine yabancı olunan bu alanda, öncelikle ana-baba ve öğretmenlere, cinsel gelişim ve eğitim hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir (Aydoğmuş, 1999,s.106-110). Pek çok kişi, eğer çocuk ve gençlere cinsel eğitim verilirse, onların cinsel bir yaşama başlayacaklarını ve cinsel eğitimin çocukların masumiyetini bozacağını düşünmektedir(Noonan,1999, Akt, Tuğrul, 2001).

Alpsan'a (1977) göre; çocukların en çok sordukları ilk sorular önce kendi cinsiyet ve üreme organlarını tanımaya daha sonra da karşı cinsi tanımaya yöneliktir. Yetişkinin yapacağı en önemli şey, bu sorulara çocukların anlayacağı düzeyde aydınlatarak tatmin edici cevaplar vermesidir. Çocuklar cinsellikle ilgili ilk mesajları ve değer yargılarını ailelerinden almaktadırlar. Çocuklar büyüdükçe sosyal çevreleri gelişmekte ve birçok kaynaktan cinsellikle ilgili bilgiler edinmektedirler (Akt, Yeşilay, Altun, 2009).

Bir toplumun insanların ortaklaşa gösterdikleri davranış ve alışkanlıkların sayısı çok fazladır. Örneğin cinselliğe ve cinsel ilişkiye bakış büyük ölçüde törensel ve bir kültüre özgü olmak eğilimindedir(Freedman, 1993, Akt: Gökdeniz, 2008).

Cinsiyet, sosyal yaşamın kategorize eden temel sosyal olgulardan biridir. Bem'e (1981) ve Girginer'e (1994) göre; bireylerin bu kategoriler ışığında değerlendirilmesi, sosyal yaşamın kadın ve erkek şeklinde farklı iki evrene indirgenmesini ve bu evreni işgal eden iki farklı cinsiyete uygun yaşam alanlarının ve davranış kalıplarının şekillendirilmesini içerir. Bireylerin bu kategorilendirme temelinde algılanması iki farklı cinsiyetin birbirlerine ilişkin farklılıklarını vurgulamayı sağlar. Bu farklılıklar, her iki cinsiyete de uygunlukları ayrı ayrı değerlendirilen cinsiyet rollerini oluşturur. Cinsiyet rolü kalıpları her bir cinsiyetin rol repertuarının oluşmasında etkindir. Cinsiyet rolü kategorisi, cinsiyetlerin toplumsal iş bölümüne katılımı geleneksel olarak kadınlara ev işlerinin, çocuk bakma görevinin ve iş yaşamında düşük statülü işlerin verilmesi, yüksek statülü daha karışık işlerin erkeklere uygun görülmesi) ya da alınacak olan eğitimi(kadınların sözel ve sanat yeteneklerinin ön planda olduğu eğitime, erkeklerin ise atletik ve da görsel mekansal etkinlikleri gerektiren eğitime katalize edilmeleri) belirleme de bir etkisinin bulunduğu görülebilir. Kalıpyargılar; belirli bir grup içindeki bireylere ve nesnelere yönelik genellenmiş algı ve imajlardır. Her kültürde kadın ve erkek arasındaki ayırım, toplumu organize eden temel bir ilke olarak görülmekte ve bu ayırım toplumun bir şekilde sınıflandırılmasına yol açmaktadır .

Tüm dünyada temel kız ve erkek rolleri temelde aynı olmakla birlikte kültürel farklılıklar ve toplumsal yapı nedeniyle bazı farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ve

gelişmekte olan ülkelerde kadın ve erkeğe verilen roller biraz farklılık göstermektedir.

Cinsiyet rollerini tanımlama konusunda çeşitli farklılıklar vardır. Hatta ülkemizde bölgesel farklılıklar dikkati çekmektedir. Erkek egemen toplumda erkeklere verilen görev ve rollerle kadınlara verilen görev ve roller arasında çoğu kez büyük farklar bulunmaktadır. Daha az güç isteyen işler, özellikle de çocuk yetiştirmek ve ev işleri gibi görevler kadınlara uygun görülmektedir. Ağır işler, güç gerektiren işler ve ev dışı işler erkeklere uygun olarak görülmektedir. Cinsiyete göre beklenen bütün bu rol ve beklentiler bir anlamda toplumsal kalıpyargılar halinde karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenme ile kazanılan bu kalıpyargılar yaş, cinsiyet, aile yapısı, yaşanılan bölge gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir? Ülkemizdeki kalıpyargılar hangi değişkenlere göre farklılık göstermektedir? Her kültürde olduğu gibi ülkemizde de kadın ve erkek arasındaki ayırım, toplumu organize eden temel bir ilke olarak görülmekte ve bu ayırım toplumun bir şekilde sınıflandırılmasına yol açmaktadır. Bu sınıflandırmayı etkileyen etkenler nelerdir? vb. sorular bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının anne babalarının cinsiyet rolü algısı, yaşadığı il, anne babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, aile yapısı gibi bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde araştırmada cevap aranacak olan sorular şunlardır:

- 1.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- 2.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 3.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- 4.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar aile yapısına göre farklılaşmakta mıdır?

- 5.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 6.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, annenin eğitim seviyesine göre farklılaşmakta mıdır?
- 7.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, babanın eğitim seviyesine göre farklılaşmakta mıdır?
- 8.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, yaşadığı ile göre farklılaşmakta mıdır?
- 9.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının kadın ve erkek kalıpyargılarını tanıma dereceleri farklılaşmakta mıdır?
- 10.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında kadın kalıpyargıları annenin cinsiyet rolü algısına göre farklılaşmakta mıdır?
- 11.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin toplam kalıpyargıları ile annenin cinsiyet rolü algısına göre farklılaşmakta mıdır?
- 12.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında erkek kalıpyargıları babanın cinsiyet rolü algısına göre farklılaşmakta mıdır?
- 13.Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin toplam kalıpyargıları babanın cinsiyet rolü algısına göre farklılaşmakta mıdır?

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma; okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının, anne babalarının cinsiyet rolü algısı, yaşadığı il, anne babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, aile yapısı gibi bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler toplumun cinsel gelişim ve eğitime bilinçli bir bakış açısı getirmiş olacaktır. Aynı zamanda kadın ve erkek rollerinin nerede başlayıp bittiği ve yanlış kalıpların değiştirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir. Ailelerin cinsellik ve cinsiyetle ilgili bakış açılarına, öğretmenlere cinsel eğitimin önemi ve gerekliliği konusunda bilgi verecektir. Aynı zamanda elde edilen bulguların cinsel eğitim , cinsiyet rolleri ve cinsiyete ilişkin kalıpyargılar ile ilgili yapılacak çalışmalara bilgi kaynağı olacağı ve çocuklarda cinsiyete ilişkin kalıpyargıların oluşma nedenleri ve bunları önleme ile ilgili ailelere ve eğitimcilere yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.4. VARSAYIMLAR

- Araştırmanın evreninin Türkiye'yi temsil edeceği varsayılmıştır.
- Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Kullanılan ölçme araçlarının yeterli olduğu varsayılmıştır.
- Ailelerin kendilerine verilen ölçeği ve kişisel bilgi formunu doğru ve objektif olarak cevapladıkları varsayılmıştır.
- Bu araştırmadan elde edilen verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel tekniklerin yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5.SINIRLILIKLAR

- Bu araştırma kullanılan ölçü araçları ile sınırlıdır.
- Araştırma; İstanbul, Konya, Diyarbakır ve Balıkesir illerinden seçilen 245 okulöncesi dönem çocuğu ve anne babaları ile sınırlıdır.
- Bu araştırma 2008-2009 öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Bu araştırma sadece okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukları ile sınırlıdır.

1.6.TANIMLAR

Cinsiyet: Cinsiyet erkek ya da kızdaki beklenen davranışların bütünüdür (Santrack, 1994).

Cinsiyet Rolü: Cinsel rol, toplumun erkeğe ya da kadına uygun görerek tanımladığı davranış biçimleridir (Bayhan ve Artan, 2004).

Cinsiyet Kalıpyargıları: Kadın ve erkek özellikleri hakkında tutarlı biçimde kabul edilen yapılandırılmış inançlardır (Sears ve diğerleri,1988).

Cinsel Kimlik: Cinsel kimlik, kişinin cinsiyetinden haberdar olması, cinsiyetine uygun davranışlar göstermesi ve bundan mutluluk duymasidir (Bayhan ve Artan, 2004).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. OKULÖNCESİ DÖNEMDE GELİŞİM VE CİNSEL GELİŞİM

2.1.1. Okulöncesi Dönem Gelişim Özellikleri ve Gelişim

İnsan yaşamının en önemli temel özelliklerinin şekillendiği okulöncesi dönem tüm diğer gelişim dönemlerine göre ayrı bir önem taşımaktadır.

Gelişim; doğum öncesinden başlayarak, doğuma ve ölüme kadar devam eden fiziksel, bilişsel, sosyal değişimlerin bütünüdür. Gelişim, ileriye dönük olup, değişiklikler arasında belirgin bir ilişkiyi de kapsar. Kısaca gelişim, sadece sayısal ölçümlerle açıklanamayan, birçok yapı ve işlevi bütünleştiren karmaşık bir olgudur. Bu bütünleşme nedeniyle, gelişimin her evresi kendinden sonraki evreyi doğrudan etkiler (Yavuzer, 2002, s.27). Gelişme, sürekli yeni davranışlar edinme ve bu davranışları daha önce edindiği davranışlarla bütünleştirme şeklinde kendini gösterir (Poyraz, Dere, 2001, s.23). Gelişme, belirli aralıklarla yeni davranışlar kazanma ve bu kazanılan davranışları önceden olan davranışlarla bütünleştirmedir. Selçuk'a (2004) göre gelişim; öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda bireyde görülen düzenli ve sürekli değişikliklerdir. Ancak bu 3 etkenin birbirleriyle etkileşimi sonucunda gelişim meydana gelmektedir. Gelişimin temelinde kalıtım ve çevre olmak üzere 2 temel etken mevcuttur.

Tuzcuoğlu'na(2006) göre; Gelişimin bir seyri vardır ve bu bazı ilkelerle gerçekleştirilir. Gelişimin ilkeleri şunlardır;

1. Gelişim dinamiktir ve sürekli bir ilerleme kaydeder. Her yaşta gelişim vardır. .
2. Gelişimde dengeli bir olgudur. Doğada her zaman bir denge vardır. Gelişim de bu dengelyi esas alır ve kendine özgü bir denge içersinde yer alır. Ör. Gelişimde büyüme her yaşta aynı değildir. Bazı dönemler yavaş bazı dönemler hızlıdır. Yaş olarak da kazanılması gerekenler bazı yaşlarda yoğunluk gösterir bazı yaşlarda daha durağan bir seyir takip eder. Böylece kendi içinde bir denge oluşturur.

3- Gelişimde genetik faktörler etkilidir ve birey genetik potansiyeli doğrultusunda gelişimini sürdürür. Bu nedenle her bireyin gelişimi aynı değildir. Var olan potansiyeli gelişimin seyrinin belirler.

4- Gelişim birbiri üzerine temellenen düzenli ve dengeli bir süreçtir. Gelişimde her yaş ve basamak bir diğeri üzerine temellenir. Öğrenilen ya da kazanılan hiçbir yaşantı ya da davranış sadece o dönemi kapsamaz. Mutlaka bir sonraki dönemde kazanılması gerekenlere zemin oluşturur. Ör. Bir çocuğun yürümeyi öğrenmesi bir sonraki dönemde koşmasına yardımcı olur. Yürümeyi öğrenen bir çocuk koşabilir. Hiçbir çocuk yürümeyi öğrenmeden koşmayı gerçekleştirmez.

5- Gelişim zaman içerisinde giderek bireye özgü bir seyir izler. Yaşamın ilk yıllarında hatta doğum öncesi dönemde belki her bireyin gelişimi birbirine yakın bir seyir takip etse de zaman içerisinde bireye özgü bir hal alır. Bireyin kendi yapısına uygun bir halde devam eder.

Gelişimin belli başlı dönemleri vardır ve kendilerine özgü belli davranış ve kazanımlarla kendini gösterir. Çocukların, doğumla başlayan yaşam serüvenleri basit ilkel yaşamsal becerilerden daha karmaşık ve ileri düzeydeki yaşamsal becerilere doğru sistematik bir gelişim gösterir. Bu gelişim, öğrenme üzerine kurulmuştur (Tuğrul, 2002).

Yörükoğlu'na(1989) göre, çocuğun gelişimini incelemek birçok yönden yararlıdır. Önce, gelişim basamaklarında ortaya çıkan yeni yetenekler ve davranış özellikleri saptanabilir. Sonra, gelişimin her çocuktaki niteliğinden gelişimin yönü ve hızı kestirilebilir.

Bazı çocuklar diğerlerine oranla daha hızlı gelişirler. Bu avantaj, genellikle kalıcı ve sürekli. Örneğin gelişimin ilk yıllarında uzun boylu olan çocuklar, bunu izleyen yıllarda da bu özelliklerini korumayı sürdürürler (Yavuzer, 2002, s.28).

Çocukların, doğumla başlayan yaşam serüvenleri basit ilkel yaşamsal becerilerden daha karmaşık ve ileri düzeydeki yaşamsal becerilere doğru sistematik bir gelişim gösterir. Bu gelişim, öğrenme üzerine kurulmuştur (Tuğrul, 2002).

Çocuğun gelişimini incelemek birçok yönden yararlıdır. Önce, gelişim basamaklarında ortaya çıkan yeni yetenekler ve davranış özellikleri saptanabilir.

Sonra, gelişimin her çocuktaki niteliğinden gelişimin yönü ve hızı kestirilebilir (Yörükoğlu, 1989, s.27).

Bazı çocuklar diğerlerine oranla daha hızlı gelişirler. Bu avantaj, genellikle kalıcı ve sürekli dir. Örneğin gelişimin ilk yıllarında uzun boylu olan çocuklar, bunu izleyen yıllarda da bu özelliklerini korumayı sürdürürler (Yavuzer, 2002, s.28).

2.1.2. Cinsel Gelişim

Çocuklar doğdukları andan itibaren yaşamı bir an önce keşfetmeye çalışırlar. Bu keşif yolculuğunda çocuklar, zaman zaman etraflarındaki yetişkinleri bıktırarak kadar çok soru sorarlar. Bu sorulardan bazıları öyle önemlidir ki, yanıtı bırakıldığı ya da önemsenmediği zaman çocuğu çok önemli problemlere taşır. İşte bu denli hassasiyet gerektiren konu 'cinsellik'tir'(Yeşilay, Altun, 2009).

Öztürk'e (1993) göre; cinsel gelişimin, kişinin kendi cinsinin devamını sağlayabilmesini, üreme organlarının büyüüp gelişmesini ve bunlardan doğan sorunlarla ilgili davranış değişikliklerini kapsadığını ifade etmektedir.

Küçük çocuklar, kendi bedenleriyle çok ilgilidirler. Okul öncesi çocuk, çevresindeki her şeyi tanımayla birlikte, kendi hakkında da bilgi sahibi olmaya güçlü bir istek duyar. Çocuk, dünyaya gelmesini izleyen ilk saatlerden itibaren spontan bir şekilde çevresindekilerle etkileşimi vasıtasıyla öğrenmeye başlar. Çocuğun bu ilk etkileşimlerinin kalitesi ya çocuğun doğal eğilimlerinin ve merakının sınırlarını genişletir yada uygun olmayan tepkiler neticesinde cesareti kırılır (Bruce& Ark, 1995. Akt:Tuğrul, 2002).

Çocuklar kendi duygu ve gereksinimlerine karşı son derece duyarlı oldukları halde, başkalarının duygu ve düşüncelerine duyarlı olmayacak kadar benmerkezcidirler. Yaşamın en başından beri kendi bedeni çok büyük öneme sahiptir. Bebeğini kucağında tutan annenin sıcaklığı ,rahatlığı ve gücü çocuğa güven ve haz duyguları verir. Annenin yüzünün ifadesi, sesinin tonu, teninin dokusu, bebeği tutuşu, tüm bunlar açıklık, üşüme ve yalnızlık gibi hoş olmayan, acı verici duyguların anında ortadan kalkmasıyla bağlantılıdır.Yıkama ve altının değiştirilmesi, bebeğin hoşlandığı şeylerdir;kucakta sallanmanın ya da arabada götürülmenin yarattığı ritmik duyumsamalar (sensation) da bebeğin hoşuna gider. Bebeklerde emme yoğun bir gereksinimdir ve yalnızca biberonlu şişe ya da annenin göğsü bu ihtiyacı uygun bir

biçimde karşılayabilir. Bebeğe, ana ve babasının iletlediği en önemli etkenler sıcaklık, rahatlık ve yakınlıktır. Doğumdan sonraki birinci yılda bebeğin ilk cinsel duyguları, yıkanma ve altının değiştirilmesi sırasında ortaya çıkar. Bebek bezinin genital bölgedeki baskı ve hareketi, bebeğin hoşlandığı haz verici duyumsamalardır. Bebek el ve kol hareketlerini daha iyi kontrol edebilecek kadar, biraz daha büyüyünce, kazara cinsel organlarına dokunabilir ve haz verici bir duygunun yeniden yaşanmasını istemek çok doğal ve insana özgü olduğundan, bebek yeniden cinsel organlarına dokunmaya çalışır (http://www.psikoloji.gen.tr/okul/index_dosyalar/cinsel.htm)

2.1.3. 0-2 Yaşta Cinsel Gelişim

0-2 yaş dönemi çocuk gelişimi açısından son derece önemli bir çağdır. Bireyin yaşamını devam ettirecek en temel alışkanlıklar bu dönemde şekillenir. Yemek yeme, konuşma, tuvalet eğitimi vb. gelişimler 0-2 yaş döneminde olur (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2007, s.19). 24 aylık bir çocuk kız ve erkeği ayırabilir. 30 aylık bir çocuk, kendi cinsini, karşı cinsi ve cinsel sınıflama yapmayı öğrenmiştir (Thompson, 1975, s.344).

Yaşamın ilk bir iki ayında bebekler bedenlerini keşfetmeye başlarlar. Yedi sekiz aylık olduklarında ellerini ve parmaklarını keşfederler. Bebekler el ve ayak parmaklarını ağızlarına sokmaya bayılırlar ve genitallerine dokunmayı çok severler. (Haffner, 2007, s.36).

Özellikle altı temizlenirken veya tuvalet eğitimi verilirken çok dikkatli olunması gerekir. Çocuğun cinsel organlarının gereğinden fazla silinmesi onlarda hassasiyet meydana getirebilir. Bebeklik döneminde en fazla dikkat edilmesi ve unutulmaması gereken şey, çocuğun güven gereksinimidir. Kucağa alındığında, dokunulduğunda, beslenirken, yıkanırken, altı değiştirilirken, konuşulurken, rahat ve yakın davranılıp ilgi gösteriyorsa bebek kendini güvende hissedecek, cinsel gelişimleri hakkında da daha sağlıklı duygular geliştirecektir. Bebekler için vücutlarını keşfetmek normal bir durumdur. Keşfederek öğrenmek onların doğasında vardır. Vücutlarına dokunma aşamasında cinsel organlarına dokunmanın hoş bir şey olduğunu çabuk öğrenirler. Bu gereksinimi abartıya kaçmadan denemelerine fırsat verilmelidir. Bağırarak, kızmak, azarlamak, ellerine vurmaları engellemeyecektir. Bulduğu ilk fırsatta tekrar deneyecek, ancak bu kez suçluluk duygusu içinde yapacaktır. Bu durum

onların sonraki yaşlarında cinsellikten utanmalarına neden olabilir ve aileleri ile sağlıklı iletişim kurmalarını, kendi cinsinin özellikleriyle barışık yaşamalarını engeller (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2007, s.20).

2.1.4. 2-6 Yaşta Cinsel Gelişim

3–5 yaş arası çocuklar kız mı erkek mi olduğunu ve bunun kendileri ve çevrelerindeki insanlar açısından ne anlama geldiğine dair güçlü bir duygu geliştirir (Haffner, 2007, s.51). Özellikle 3–6 yaş dönemi çocuğun sosyalleşmeye başladığı, çevresindeki diğer çocukların farkına vardığı bir dönemdir.

Aynı zamanda oyun çağıdır. Akran grubuyla oynadığı oyunların bazıları cinsel merakına hizmet eden türdendir. Evcilik, doktorculuk gibi oyunlar, bu anlamda merakı destekleyen oyunlardır. Özellikle cinsler arasındaki farklılığın merak edildiği 3–6 yaş döneminde doktorculuk oyunu sıklıkla oynanan bir oyundur. Muayene sırasında arkadaşını soyma, vücudunu izleme, dokunma ve kontrol etme davranışları görülür. Böylece kız ve erkek çocuklar, karşı cinsle olan farklılıklarını daha yakından gözleme olanağı bulurlar. 3–6 yaş döneminde sıklıkla görülen kız çocuğun annenin eşyalarını kullanması(annenin ayakkabılarını giymesi, makyaj yapması vb.), erkek çocuğun babanın davranışlarını taklit etmesi (traş olmak, kravat takmak vb.) doğal karşılanmalı ve cinsel kimlik gelişiminin bir göstergesi olarak algılanmalıdır. (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2007, s.23-32).

Cinsel eğitim doğumla başlamalıdır. Daha ilk aylardan başlayarak bebeğin cinsiyetine uygun davranmaya özen göstermelidir. Çocuk anne babayla yakın ve olumlu bir ilişki içerisinde olmalıdır. Çocuğun bakılmasında büyütülmesinde çocukla normal ilişkiler kurmalı, onu severken, onunla oynarken cinsel hazzı yaratacak davranışlardan kaçınılmalıdır. Çocukta karşı cinse özgü davranışlara ilgi gösterilmemeli ve takdir edilmemelidir. Çocuğa cinsiyetine uygun ad takılmalıdır. Çocuğun mahremiyetine saygılı olunmalıdır (Cirhinlioğlu, 2001, s.148).

Cinsel eğitim hakkında söylenmesi gereken belki de en önemli şey, yaşam boyu süren bir süreç olduğudur. Çünkü bu gerçek, anne babalara, eğitimcilere ve toplumun diğer kesimlerindeki bireylere, cinsel eğitim sürecinin yaşamla başladığını ve ölüme dek sürdüğünü açıkça göstermektedir (Acer ve Artan, 2005).

Çocukta cinsiyet farkıyla ilgili sorular 2 yaşında, doğumla ilgili olanlarsa 3-4 yaşında başlar. Cinsel olaylardan hiç söz etmemek, çocuğa bu duyguları daha çok bastırması gerektiği izlenimi verir; cinsellik tabu durumuna gelir, giderek düşünülmesi bile yasaklanır. Çocuk böylece susar, soru sormaktan cayar ve görünüşte bu konulara ilgi göstermez. Ancak, içinden bebeklerin nereden geldiklerini, erkeklerle kızlar arasındaki farkı, niçin yalnız evli insanların çocuğu olduğunu sorar. Bu durumda en büyük tehlike bu sorular daha bilgili bir arkadaşın yanıtlamasıdır. Bu cevaplar, çocuğun anne babasına olan güvenini kaybettirmesi yanında, onda saplantılara da yol açabilir (Yavuzer, 2002, s.123).

2.2. CİNSEL KİMLİK VE CİNSİYET ROLÜ

2.2.1. Cinsel Kimlik

Kişinin ‘‘Ben Kimim?’’ sorusuna verdiği cevaplar onun kimliğini oluşturur. Kimlik, bireyi diğer bireylerden ayıran özelliklerini gösterir. Bireyin kim olduğu, kişisel özelliklerinin, rollerinin neler olduğu, neler yapabildiği kimlikle ilişkilidir. (Dökmen, 2006, s.12)

Cinsel kimlik, kişinin biyolojik cinsiyetinden bağımsız olarak kendisini kadın ya da erkek olarak algılamasıdır. Çoğu kişide cinsel kimlikle biyolojik kimlik özelliklerinin uyumlu olduğu görülür. Yani kadın cinsiyet özellikleri gösteren biri kendini kadın, erkek cinsiyet özellikleri gösteren biri kendini erkek olarak algılar. Gerçekten de sağlıklı bir cinsel kimlik gelişiminde; cinsel kimlik, kişinin cinsiyetinden haberdar olması, cinsiyetine uygun davranışlar göstermesi ve bundan mutluluk duymasısıdır denebilir (Bayhan ve Artan,2004,s.2).

Cinsel kimlik bireyin kendi bedenini ve benliğini belli bir eşeylik içinde algılayışı,kabullenışı, duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde yönelir (Öztürk, 1988; Akt: Cırhinlioğlu, 2001).

Özdemir’e (2006) göre; cinsel kimlik, bir kişinin kadın ya da erkek olmasına yönelik iç yaşantısıdır. Cinsel kimlik, bir cinsten yada diğerinden olmanın farkında olmaya dayanır. Öğrenme okulöncesi dönemde başlar, çocuk zamanla kız ya da erkek olmanın ne anlama geldiğine dair bilgi kazanır. İnsanların çoğunda cinsel kimlik, biyolojik kimliklerine uygun olarak gelişir

Cinsel kimlik, çocuğun biyolojik cinsiyeti hakkında duygu ve fikir geliştirmesi ile ilgilidir. Kadın ve erkeğin kültürel tanımlamalarını içeren cinsiyet rollerinin gelişiminden tamamen farklıdır. Zaten çocuklar cinsel kimlikleri hakkında karar verdiklerinde, kendilerinden beklenen davranışları ve cinsiyet rollerini kolayca öğrenebilirler(Senemoğlu, 1994).

Özgüven’de (2001) cinsel kimliği şöyle tanımlamaktadır: “Bireyin ait olduğu cinsi kabul etmesi, kendi bedenini ve benliğini bu cinsellik içinde algılayışı, duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde davranmasıdır”. Cinsel kimlik algısı bireyin biyolojik eşeyinden bağımsızdır. Çünkü insanların çoğunluğunda cinsel kimlik ile biyolojik eşeyssel özellikler benzerlik taşımakla beraber bazı bireylerde, örneğin transeksüel kişilerde kendisinin karşı cinsten olduğuna ya da olması gerektiği konusunda yoğun inanç vardır.

Uygun bir cinsel kimlik gelişebilmesi için her şeyden önce uygun bir biyolojik gelişim gereklidir. Doğuşta çocukların cinsiyet organlarının normal yapısal özellikler göstermesi, hormonlarının da bu cinsiyete uygun biçimde salgılanması önemlidir. Çocukların yapılarında var olan ve normal özellikler gösteren bu cinsel donanımları doğrultusundaki gelişimleri kendi cinsine uygun olarak desteklenirse, kız ya da erkek kimliği sağlıklı olarak gelişecektir (Cirhinlioğlu, 2001, s.147).

Evde kazanılan cinsel kimlik çevrede pekişerek olgunlaşır. Çocuğun ilk sevgi kaynağı annesidir. Çocukta ilk olumlu ve doyurucu ilişkiler öncelikle anne ile kurulur. Daha sonra bu ilişkilere baba, kardeşler ve ailenin diğer üyeleri dahil olur. Kardeşler cinsiyet rolü gelişiminde hem ebeveyni tamamlayıcı hem de onların yerini alan modeller olarak önemlidir. Uygun özdeşim örneklerinin bulunuşu ya da bulunmayışı, cinsel kimliğin gelişmesinde en önemli etkenlerden biridir (Yörükoğlu 1996, Temel 1991, s.232-386, Akt: Konur, 2006).

Çocuğun model alabileceği, uygun özdeşim örneklerinin bulunup bulunmaması cinsel kimliğin gelişmesinde oldukça önemlidir. Erkek çocuk baba ya da baba yerine geçen bir erkek ile özdeşim yapma olanağı bulmalıdır. Ancak, bu baba modelinin çocuğun sağlıklı cinsel kimlik kazanması için belirli özellikleri taşıyor olması gerekir. Her şeyden önce babanın cinsel kimliğinin iyice oturmuş, olgunlaşmış olması ve toplumun beklentilerine uygun nitelikler taşıması lazımdır. Babanın

yokluğu, uzun süre çocuktan uzak kalması uygun bir örnek olmayacaktır. Silik, pasif, kendine güvensiz ya da abartılı bir erkeklik anlayışı içinde olan, kabadayı, aşırı sert vb. özellikler gösteren baba erkek çocuğunun cinsel kimlik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek ve bocalamasına neden olacaktır. Kız çocuğu içinde anne ya da anne yerine geçen kadın ile özdeşim yapma olanağı bulunmalıdır. Uygun anne modelinin cinsel kimliği olgunlaşmış, iyice belirlenmiş değildir. Yumuşak ve sevecen olmayan, kadınsı özellikler göstermeyen, sert otoriter olan erkeksi özellikler gösteren ya da çok silik ezilmiş bir anne kız çocuğuna uygun bir örnek olmayacaktır. Anne babaya özenen, onlara benzemek isteyen çocuk içinde uygun değildir. Aile içerisinde sağlıklı modellerin bulunmadığı böylesi durumlarda çocuklar ya kendi cinslerini benimsemeye güçlük çekerler ya da onların uygun olmayan bu kişilik özelliklerini benimserler(Yörükoğlu, 1988, s.176).

3-6 yaş döneminde sıklıkla görülen kız çocuğun annenin eşyalarını kullanması (annenin ayakkabılarını giymesi, makyaj yapması, vb.), erkek çocuğun babanın davranışlarını taklit etmesi (traş olmak, kravat takmak, vb.) doğal karşılanmalı ve cinsel kimlik gelişiminin bir göstergesi olarak algılanmalıdır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuğlu, 2006, s. 23).

Cook ve Cook (2005), yeni doğan döneminden başlayarak ergenlik dönemine kadar cinsel kimliğin geçirdiği gelişim aşamalarını şöyle ayırmışlardır;

Doğumdan–12 aya kadar:

- 7 aylık iken kadın ve erkek sesi arasındaki ayrımı yapabilir.
- 9 aylık iken kadın ve erkek resimleri arasında görsel ayrım yapabilir.
- 1 yaşında kadın ve erkek sesi ile görüntülerini eşleştirebilir.

1–2 yaş:

- Bu yaşta erkekler daha saldırgan davranışlar gösterir.
- Kendi cinslerine özgü oyuncakla oynamayı tercih ederler.

2–3 yaş:

- 26 aylık iken yetişkinlerin rolleri, fiziksel görünüşleri ve kişisel özellikleri ile ilgili cinsiyet farklılıkları hakkındaki bilgileri edinirler.
- 30 aylık iken her iki cinsi kız ve erkek olarak kategorilendirirler.
- 36 aylık iken, bir bireyin kadın veya erkek oluşunu dış görünüşe, saç şekline ve giyim özelliklerine göre ayırırlar.
- Nesnelere, etkinliklere ve oyuncak tercihlerine yönelik cinsiyet kalıp yargıları gösterirler.
- Kız ve erkek çocukların kendileri ile aynı cinsteki akranları ile ilişkileri artar.

3–5 yaş:

- Çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinde cinsiyet farklılıkları artış gösterir.
- 3 yaşında her çocuk cinsiyet sabitliğini anlar.
- Aynı cinsiyetteki akranla oynama tercihi artar.
- Okulöncesi dönemin son yıllarında, cinsiyete ilişkin inanış ve davranışlarda katılık en yüksek düzeydedir.

6–7 yaş:

- Etkinliklere, mesleklere, spor dallarına, görev ve sorumluluklara ilişkin kalıp yargılar olabildiğince katıdır.
- Aynı cinsiyetteki akranla oyun kurma ergenlik dönemine kadar devam eder.
- Kalıp yargı içeren tercihler kızlarda azalma eğilimindedir.
- Sabit ya da artan cinsiyet farklılıkları televizyon programlarındaki tercihlerde (erkeklerin macera ve heyecan içeren çizgi filmleri izlemesi, kızların daha yumuşak çizgi filmleri izlemesi), spor dallarına katılımında, hobilerde, günlük görev ve sorumluluklarda da görülür (Akt: Özdemir,2006).

2.2.2. Cinsiyet Rolü

Dönmezer'e(1994) göre; rol, belirli bir durumda bireyin davranışlarını belirleyen beklentilerdir. Roller, tutum ve değerleri, bir statüyü işgal eden kişilere toplumun

tanıldığı unsurları içerir. Roller normatif niteliktedir; yani roller tekrarlanır ve alışkanlık olarak devam eder. Roller insan davranışlarının sosyal normlara göre yerine getirilmesini sağlarlar.

Cinsel rol toplumun cinsler için önceden belirlediği davranışlar ve rollerdir (Gander ve Gardiner 1998). Cinsiyet rolü kadın ve erkeğin nasıl düşüneceğini hissedeceğini belirleyen ve kısmen çevre tarafından verilen bir roldür (Kulaksızoğlu, 2002).

Cinsel rol, toplumun erkeğe ya da kadına uygun görerek tanımladığı davranış biçimleridir. Cinsel roller belli bir zaman dilimi içinde toplumca kabul edilir ancak zaman içinde kültürel, toplumsal, teknolojik, bilimsel gelişmelere bağlı olarak değişim gösterir. Bazı toplumlarda bu değişim, çok yavaş bazılarında ise çok hızlı gerçekleşir (Bayhan ve Artan, 2004, s.52).

İnsanların hangi cinsiyette dünyaya geldiklerinin ilişkilerinin nasıl şekilleneceği konusunda belirleyici olduğu düşünülür, çünkü kadınların ve erkeklerin farklı özelliklere sahip olduklarına inanılır. Kadınların yumuşak, uysal, narin, hassas, duygusal, ve bunun gibi ilişkilerle ilgili özelliklere sahip olduğuna inanılırken, erkeklerin baskın, saldırgan, duygularını açıklamayan ve bunun gibi işle ilgili özelliklere sahip olduklarına inanılır. Kadınlara atfedilen bu özellikler annelik rolü ile ilişkiliyken, erkeklere atfedilen özellikler ekmek kazanma rolü ile ilişkilidir (Basow, 1992).

Türk toplumunda da, kız ve erkek çocuklara ailede cinsiyetlerine uygun davranışlar hayatın ilk yıllarından itibaren öğretilir. Kız çocukların daha sessiz, hanım hanımcık olma, duygusal özellikler taşıma gibi özellikleri kabul bulurken, erkek çocukların daha özgür, girişken, kendini açıkça ifade eden özellikleri kabul görmektedir. Ancak, değişen toplumsal yaşamla beraber, çocukluğun ilk yıllarında edinilen bu kalıp cinsiyet rolleri birey üzerinde zaman zaman sağlıklı olmayan sonuçlara neden olabilmektedir. Özellikle iş dünyasında olmakla beraber, toplumsal yaşamın her alanında kadın ve erkekler arasındaki farkın neredeyse tamamen ortadan kalkmış olması gibi nedenlerle bireyler her iki cinsiyetin de özelliklerini sergilemek durumunda kalmakta ancak, kazanmış oldukları cinsiyet rolleri onların tam anlamıyla sağlıklı davranışlar sergilemelerini engelleyebilmektedir. Sosyal ilişki kurma durumlarında da birey zaman zaman olumsuz bir duygu durumu içine

girebilir. Bu olumsuz durum, duygusal anlamda bir gerginlik yaratabileceği gibi fiziksel ve davranışsal boyutlarda da kendini ortaya koyabilir (Ümmet, 2007).

Birçok anne baba, kız ve erkek çocuklarının gereksinim, yetenek ve geleceğe yönelik umutları bakımından farklı olduklarına inanırlar ve böylece kızlarının ve oğullarının ilgi alanları ve aktivitelerindeki farklılıkların artmasına katkıda bulunurlar. Ebeveynler erkek ve kız çocuklarının bağımsızlıklarını destekleme konusunda da farklı tutumlara sahiptirler. Erkek çocuklar genellikle araştırma ve kendi başına hareket etme konusunda cesaretlendirilirken, kız çocukları davranışları daha çok sınırlandırıldığı ve daha korumacı bir ortamda büyüdüğü için daha bağımlı bir kişilik geliştirme eğilimindedirler(Dilek,1997).

Çocuklar iki yaşına gelmeden önce dünyayı erkek ve kadın şeklinde bölmeyi öğrenirler. Evlerinde ve yuvalarda gördükleri davranışlara bağımlı olarak, belli davranışları da erkek veya kadın olarak betimlerler. Anne babalar genellikle kız ve erkek bebeklere farklı türde oyuncaklar alırlar. Kızlara oyuncak bebek, hayvan, mutfak malzemeleri, takı ve aksesuar alınır. Erkekler ise oyuncak araba, kamyon, top ve spor malzemeleri alınır(Haffner, 2007, s.46,47).

Pidgeon'a göre, çocuklar cinsiyete ilişkin davranışları sadece taklit yoluyla öğrenmezler, kız ya da erkek olmakla ilgili fikirleri vardır ve seçimler yapabilirler (Chick, Houser, Hunter, 2002).

3-4 yaş civarında çocuğun kendi cinsiyet kimliği oluşmuştur ve doğru olarak cinsiyetini söyleyebilmektedir ama hala cinsiyeti kalıcı bir özellik olarak görmemektedir. Cinsiyet kimliğinin tam olarak kazanıldığı 5-6 yaştan sonra artık cinsiyet değişmez bir özellik olarak görülmeye başlamaktadır(Dökmen, 2006, s.15).

Cinsiyet rolü ile cinsel kimlik karıştırılmamalıdır. Cinsel kimlik, bir cinsten ya da öbüründen olmanın farkında olmaya, öz bilince dayanır. Bir insanın erkek ya da dişi olmasına ilişkin iç yaşantılardır. Cinsel rol ise, toplumun cinsler için önceden belirlediği davranışlar ve rollerdir Cinsel roller de cinsel kimlik gibi erken yaşlarda öğrenilmeye başlanır, ergenliğe gelindiğinde temel cinsel rol kavramları oldukça iyi öğrenilmiş olur(Onur, 1997, s.195).

Bireylerin sosyal cinsiyet rolü açısından dört gruba ayrıldığı görülmektedir. Bunlar; "erkeksi cinsiyet rolü"(masculine sex-role), "kadınsı cinsiyet rolü"(feminine sex

role), ‘androjenik cinsiyet rolü’(androgyny sex-role) ve ‘belirsiz cinsiyet rolü’dür (un-differentiated sex-role). Geleneksel açıdan ‘erkeksi cinsiyet rolü’, bilişsel ve sosyal olarak egemen bir şekilde davranma, amaç yönelimli olma ve hakim olma gibi özellikleri içerirken; ‘kadınsı cinsiyet rolü’, duygusal, duyarlı ve destekleyici olma gibi özellikleri içermektedir(Kelly ve Worell,1976, Akt, Şirvanlı Özen, 1992).

Hem kadınsı hem erkeksi özellikleri belli ölçülerin üzerinde taşıyan bireylere androjenik bireyler denirken, altında taşıyan bireylere ise belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireyler denmiştir (Spence ve diğerleri, 1975, Akt: Şirvanlı Özen, 1992).

2.3. CİNSİYET ROLLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tarihsel süreç içerisinde, ilkel toplumlarda kadın doğurganlığı nedeniyle gizemli ve prestijli bir güce sahip görülürdü. İlkel toplumdan klan toplumuna geçerken toplayıcı toplumlarda ise kadın ile erkeğin paylaşımı olabildiğince eşittir. Ancak, toplayıcılıktan avcılığa geçişle avcılık erkeğin, toplayıcılık ve bunun yanı sıra aile içinde yaşam için gerekli işler kadının görevi olmuştur. Yatırım toplumuna geçişte, başlangıçta ortak üretim biçimlerine rastlansa da sabanın bulunmasıyla birlikte çiftçilik erkek işi olarak gelişmiş, giderek kadın-doğum ve emzirme ihtiyacının da etkisiyle ev içi görevlere yönlendirilmiştir (Dörtköşeoğlu, 2002, s. 7).

Eski çağlarda kadın alınıp satılan bir mal, erkeklerin isteklerine boyun eğen bir dişi olmaktan öteye geçemezdi. Erkek gözünde köleden tek üstün yanı onun soyunu sürdürecektir çocuk doğurmasıydı. Uygarlık beşiği Eski Yunan’da kadın en çok ikinci sınıf yurttaş konumuna yükselbildi(Yörükoğlu, 1992).

Feodalizmin gelişip güçlenmesi, fiziki güç ve zorbalığın en etkin olduğu toplum yapısının gelişmesini zorunlu kılmıştır. Bu da toplumda kadının tamamen bir talan eşyası seviyesine inmesine neden olurken, erkekler toplumun mihenk taşı oluşturan en değerli, sayısı oranında (kalabalıktan doğan güç üstünlüğü) güç içeren bir cins haline gelmiştir. Bu dönemde, kadın, doğurduğu erkek çocuk sayısına göre saygınlık kazanmış, kız çocuklar ise istenmeyen, hatta doğumdan sonra ölüme terk edilecek kadar değersiz bir canlı olarak görülmüştür (Dörtköşeoğlu, 2002, s.7).

Rönesans hareketleri ve sanayi devriminden sonra, kadın ev dışında, iş hayatında yer almaya başlamış, ucuz iş gücü olduğu için de tercih edilebilmiştir. Kaldı ki kadının iş yaşamına girişi yani iş kollarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. hemşirelik, hasta bakıcılık, mürebbiyelik, hizmetçilik vb. ev içi görevlerinin bir uzantısı olan bu tür iş kolları kadının toplum içindeki cinsiyet rolünü pekiştirmekten öteye gidememiştir. Bu bağlamda, sanayi toplumuna geçiş de kadına yeni bir bireysellik getirmemiş, "kadınlık" bir kurumsal kavram olarak yeni toplum yaşamında yer bularak devam etmiştir (Dörtköşeoğlu, 2002, s.6).

Sistemler, bireylerin, içinde daha rahat ve daha güvenceli yasayabilmeleri için kurgulanmaktadır. Sistemin bireye hizmet etmesi söz konusudur. Değişen toplumumuzda sistemlerin bireye ve gelişimlerine ayak uydurması beklenirken, sonuçta bireylerin eskimiş ve değişmeye direnen sistemlere uyum sağlamasını beklemek ve ayak uydurmayı suçlayıp cezalandırmak hala günümüzün acı gerçeğidir. Temelde sistemler iktidarda olanlar tarafından kurgulanmaktadır. Tanımlar ve davranış kalıpları da iktidarda olanlar tarafından belirlenmektedir. Cinsel roller de, ataerkil sistem içinde erkek egemen bakış açısıyla kurgulanmış, hem erkeğin hem de kadının toplum içindeki rolleri yapılandırılmıştır (Navaro 2000, Akt, Çifci, 2008).

Çalışma hayatına atılan kadından da beklenen, geleneksel rollerini aksatmadan sorumluluklarını yerine getirmesidir. Çalışan anne bir yandan ev dışında giderek ağırlaşan iş koşulları ile mücadele ederken, bir yandan da ev işlerinden, çocuk bakımı ve eğitiminden birinci derecede sorumludur. Bu durum anne ya da es rolündeki çalışan kadını bedensel ve psikolojik olarak yıpratmakta, ev ortamındaki ilişkilerinde gerilmesine yol açmaktadır (Önder 2003, Akt:Çifci, 2000).

2.4. CİNSİYET ROLLERİYLE İLGİLİ KURAMLAR

Toplumsal cinsiyetin kazanımına ve cinsiyetler arası farklılıkların açıklanmasına ilişkin çeşitli kuramlar vardır. Kuramlar, bilindiği gibi, olay ve durumların, psikolojide davranışın, nasıl ve niçin ortaya çıktığını açıklayan bir grup fikirdir cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır: Psikoanalitik kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet şema kuramı gibi. Bu farklı kuramlar birbirlerini çürütmezler, aynı davranışın farklı yönlerine ışık

tutarlar. Bazı yönlerden çelişir gözükseler bile çoğu zaman birbirlerini tamamlarlar (Dökmen, 2006, s.31).

2.4.1. Psikanalitik Kuram

Psikoloji literatürüne bakıldığında, erkek ve kadınların, eril ve dişil dönüşümleri nasıl gerçekleştirdiklerini sorgulayan ilk psikoloğun Freud olduğu görülmektedir (Bem, 1984).

Basow'a göre, Freud geliştirdiği Psikoanalitik kuramda cinsel gelişimin 3-6 yaş dönemini kapsayan fallik dönemde yoğun olarak yaşandığını belirtmektedir. Bu dönemin en önemli özelliği oedipal gelişmedir. Kız çocuk kendisini annesinin, erkek çocuk babasının yerine koyarak onlarla özdeşim kurar. Çocuk aynı cinsten olan ebeveyn ile kurduğu özdeşim sonucu o ebeveynin sergilediği davranış kalıplarını benimser ve kendi cinsiyetine özgü tutum ve davranışlar geliştirir.

Freud psikoseksüel gelişim kuramında bireylerin beş dönemde psikoseksüel gelişimi tamamladıklarını söylemektedir. Oral, anal, fallik, latent ve genital. Oral dönemde (0-18 ay arası) bebeğin ilgisi ağız bölgesindedir ve ağızla ilgili etkinlikler hız sağlamaktadır. Anal dönemde (1,5-3,5 yaş arası) ilgi anüstedir, dışkılama ile ilgili süreçler önemlidir. Fallik dönemde (3-5 yaş arası) ilgi, henüz yetişkinlik düzeyinde olmamakla birlikte, cinsel organa yönelir. Latent dönemde (5-13 yaş arası) cinsel ilgiler ve güdüler azalır, hatta kaybolur. Genital dönemde (12-13 yaştan sonra) ise cinsel dürtüler yeniden cinsel organ odaklı ve yetişkin cinselliği anlamında ortaya çıkar ve psikoseksüel dönemlerin sonuncusudur. Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin kazanımına ilişkin olarak üç dönem görülmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve oedipal dönem. İlk dönemde; (bu dönem oral ve anal dönemleri içermektedir), doğumdan itibaren erkek ve kız çocukların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet deneyimleri aynıdır. Bu dönemin başında çocuk annesinin kendisinden ayrı olduğunun farkında değildir, annesinin memesinin kendisinin bir parçası olduğuna inanmaktadır. Dönemin ikinci bölümünde ise, çocukla anne baba arasında çatışma yaşanır: tuvaletin ne zaman nereye yapılacağı kontrolü. Bu çatışma çocuğun anal kontrolden hoşlanması ile çözülür. İkinci dönemde, çocuklar, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları anlamaya çalışmakta, beş yaş civarında da cinsel kimlikleri

oluşmaya başlamaktadır. Üçüncü dönemde, yani oedipal dönemde, anneleri için babalarıyla erkeklik yarışına giren erkek çocuklar, kastrasyon korkusuyla babalarıyla olan bu çekişmelerinden ve annelerine olan cinsel yönelimlerden vazgeçer, babalarıyla özdeşleşirler. Kız çocuklar ise, babaları ile yeni ilişkilerinde, önce babalarının onlara istedikleri penisi vereceğini umarlar. Ancak sonra bu istekten, ilişkili davranışlardan ve saldırganlıktan yavaş yavaş vazgeçerler ve babalarıyla pasif, kadınsı bir ilişki içine girip, ondan bir bebek sahibi olmayı istemeye başlarlar. Kız çocuklarının babaları için anneleri ile yarışmalarında erkek çocuk için söz konusu olan kastrasyon korkusu yoktur, çünkü o zaten penise sahip değildir ve annesi de zaten eksik ve zayıftır (Dökmen, 2006, s.34-36).

2.4.2. Sosyal Cinsiyet Şema Kuramı

Şema, bilişsel bir yapıdır; bireyin algılarını organize eden ve yönlendiren bir çağrışımlar ağıdır. Bir şema, gelen bilgiyi şema ile ilişkili terimlerle araştırmaya ve özümsemeye hazır oluşu sağlar. Belli bir şema aracılığıyla bilgiyi işlemeye hazır bireyler, şemaya uygun bilgiyi hemen kodlayabilirler, şemayla ilişkili kategoriler içinde örgütleyebilirler ve şemayla ilişkili hayli farklılaşmış yargılarda bulunabilirler (Dökmen, 2006, s.65).

Cinsiyet şema teorisine göre çocuklar erken yaşlarda çevrelerindeki kişilerden davranışları öğrenerek cinsiyetlerine uygun tercihleri ve davranışları benimsemektedirler. Bu teoride şemalar önem kazanmaktadır. Nesne ve olayların zihinde temsil edilebilmesi "Şema" olarak adlandırılmaktadır. Şemalar günlük tüm davranışlarımızı organize etmek için var olmak durumundadır. Cinsiyet rollerine dayanan şemalar ise, çocukların bilgiyi sınıflandırmasına neden olmaktadır. Bu sınıflama sürecini yaşayan çocuk, kız ve erkek olarak rollerinin ayırımına ait bilgiyi kazanmaktadır (Tuğrul, 1994, s.78).

Bilişsel gelişim kuramına benzer şekilde, sosyal cinsiyet şema kuramı da, cinsiyetleri ayırıştırmanın, çocuğun kendi bilişsel bilgi işleme süreci içinde gerçekleştiğini öne sürer. Bu kurama göre, sosyal cinsiyete özgü bilgi işleme, toplumun cinsiyet, ayırıştırıcı uygulamalarının bir sonucudur. Dolayısıyla sosyal öğrenme kuramına benzer şekilde, sosyal cinsiyet şema kuramı da cinsiyetleri ayırıştırmanın öğrenilen

bir olay dolduğunu; böylece kaçınılmaz ya da değiştirilmez olmadığını belirtmektedir (Bem, 1984).

2.4.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel Gelişim teorisine göre çocuklarda cinsel farklılaşma cinsiyet kavramının gelişiminden sonra gerçekleşmektedir. Çocuklar sürekli olarak kendilerini erkek veya kadın olarak tasarlamakta ve dünyayı cinsiyet temeline göre yapılandırmaktadırlar. Bu teori Kohlberg (1996) tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre; davranışların cinsiyet rollerine göre farklılaşması, çocuğun gelişiminin ilk yıllarında (3-7 yaş arası) ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet rollerine göre davranışın farklılaşması; bedenle ilgili kavramları, fiziksel ve toplumsal çevre ile ilgili kavramları, genel ilişki kategorilerini (nedensellik, önem, miktar, zaman, mekan, mantıksal akıl yürütme vb.) içeren zihinsel bir işleyiş ile açıklanmaktadır. Bu işleyişte çocuğun zihin yapısı söz konusu kavramları ilişkili kategorilerde örgütler ve aktiftir, aynı zamanda evrensel gelişim değişmelerine de tabidir. Çocuk kendi bedeniyle ve fiziksel ve toplumsal çevresiyle olan deneyimlerini cinsiyete özgü rolleri kavramlaştırmak ve değerlendirmek için kullanır. Bunu yaparken çocuğun zihinsel gelişiminde evrensel olarak görülen fiziksel nesnelere kavranması ve korunum kavramının gelişmesi süreçleri, onun kendi bedenini kavraması, değişmeyen bir cinsiyet kimliğine sahip olması süreçlerinde de evrensel olarak görülmektedir (Baran, 1995).

Sonuç olarak 3-7 yaş dönemi içinde çocuk kendini ve çevresini değerlendirebilmektedir. Kendi değerlerini belirleyip diğer bireylerle karşılaştırmakta, değerlendirme yapmakta ve cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları geliştirmektedir (Özdemir, 2006).

2.4.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme teorisine göre insanlar, ne iç güdülerini ile ne de çevresel uyarıcılar tarafından yönlendirilmezler. Kişinin psikolojik alanında oluşan değişiklikler, kişisel ve çevresel belirleyicilerin sürekli bir etkileşimi sonucunda gerçekleşir. Çevrenin insan davranışlarını değiştirdiği kabul edilmektedir. Ancak sosyal çevreyi insanlar oluşturduğu için; kişiler hem sosyal çevreyi oluşturan, hem de ondan etkilenenler olarak kabul edilmektedir (Bandura, 2001).

Çocuk yeni davranışları, kişileri gözlemler ve onları taklit ederek cinsel rollere ait bilgileri öğrenir. Özellikle de taklit ettiklerinde ödüllendirileceklerini bilme fikri, onları motive eder. Yaşlıları, abla, ağabeyi, bir medya kahramanı, bir akrabası özdeşim modeli olarak seçilebilir. Ancak anne ve babalar hem iletişim yoğunluğu açısından hem de çocuğun algılamasına göre en güçlü, en yakın, en koruyucu olma özellikleri nedeniyle çoğu kez özdeşim modeli olarak alınırlar. Erkek çocuklar babalarının erkeksi davranışlarını, kız çocuklar da annelerinin kadınsı davranışlarını gözleyerek, taklit ederek cinsel davranışları öğrenirler (Bayhan ve Artan, 2004,s.268).

Sosyal öğrenme kuramı, davranış edinmede çevresel koşulları öğrenmeye dayalı olarak değerlendirmektedir. Öğrenme olayı çeşitli yollarla gerçekleşmektedir. Bunlardan birisi gözlem ve gözlemin sonucu öykünmedir. Çocuk yakın çevresindeki insanların davranışlarını gözlemekte, onları öykünmekte ve zamanla öykünülen davranışlar çocukta alışkanlık haline gelmekte, kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Diğer bir öğrenme yolu pekiştirme. Pekiştirme kural olarak, uygun davranışın, yani istendik davranışın ödüllendirilmesi, uygun olmayan, istenmedik davranışın ise cezalandırılmasıdır(Eripek,1981).

Çocuklar, çevrelerinde kendileriyle aynı cinsiyetten olan modelleri gözlemleyerek kendi cinsiyetlerinden ve diğer cinsiyetten olan bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini öğrenirler ve bu yolla birçok cinsiyet tiplmeli davranışı oldukça erken yaşta kazanmış olurlar (Bem, 1984,s.207).

2.5. KALIPYARGILAR VE CİNSİYET KALIPYARGILARI

2.5.1. Kalıpyargılar

Kalıpyargı (stereotip), etimolojik olarak stereos (katı) ve typos (nitelik, tip) sözcüklerinden oluşan, ilk kez kafamızdaki imajlara işaret etmek üzere Lippmann (1922) tarafından ortaya atılan bir terimdir (Akt: Dökmen, 2006).

Kalıpyargılar, evde başlar. İş yaşamında ve sosyal yaşamda daha da genişleyerek devam eder. Bütün toplumlarda, o toplumun geleneksel yapısına göre, az ya da çok görülür (Bisaria, 1985).

Kağıtçıbaşı'na göre (1979), kalıpyargılar; küçük yaşlarda gelişmeye başlamakta, bu gelişmede tarihsel, kültürel, politik, ekonomik çeşitli etkenler rol oynamaktadır. Kalıp yargıların işlevi ise, bilgi eksikliğini azaltmak ve kişi için gerçeği tanımlamaktır. Bu yargılar genellikle kulaktan dolma bilgilerden oluştuğu için akılcı olmaktan çok duygusal bir nitelik taşımaktadır. Tüm bunların sonucu olarak da bu kalıp yargılar değişmeye karşı oldukça dirençlidirler. Kalıpyargılar, bireyin yapacağını düşündüğümüz şeylerdir(Onur, 1980).

Kalıpyargılar genellikle bilişsel, kısa ve kestiri yollar olarak işlevde bulunurlar; yani fazla düşünme gerektirmeden, karşılaşılan duruma uygunluğu araştırılmadan, özetle kısa yoldan kabul edilirler. İnsanlar, bireylere karşı kalıpyargıları doğrultusunda ve genellikle belirsiz ve genelleştirilmiş tepkilerde bulunurlar ve bu kalıpyargıların doğru olmayabileceğini genellikle dikkate almazlar(Dökmen, 2002).

2.5.2. Cinsiyet Kalıpyargıları

Araştırmacılar, kadınlar ve erkekler hakkında sahip olunan genel düşünceleri ‘‘cinsiyete ilişkin kalıpyargılar’’(sex stereotypes) olarak adlandırmaktadır. Cinsiyete ilişkin kalıpyargılar iki farklı düzeyde kavramsallaştırılmaktadır. Bunlardan birincisi olan ‘‘cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar’’(sex-role stereotypes), kadınlar ve erkekler için genel olarak uygun görülen bir çok rol ve faaliyetler hakkındaki düşünceleri içermektedir. İkinci bir kavram olan ‘‘cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar’’(sex-trait stereotypes) ise, bir cinsiyeti, diğer cinsiyete oranla daha fazla yada daha az nitelediğine inanılan psikolojik ve davranışsal özellikleri içermektedir (Şirvanlı Özen, 1992).

Önceki yıllarda insanların sosyal cinsiyet rolü, bir ucu kadınsı diğer ucu ise erkeksi özellikler olan tek bir boyut üzerinde gösterilirken; 1970’li yıllarda yapılan araştırmalarda kadınsılığın (femininity) ve erkeksiliğin (masculinity) birbirinden bağımsız boyutlar olduğu öne sürülmüş, bireylerin sosyal cinsiyet açısından belli ölçülerde hem kadınsı hem de erkeksi özelliklere sahip olabileceği belirtilmiştir. Bu şekilde hem kadınsı hem erkeksi özellikleri belli ölçülerin üzerinde taşıyan bireylere ‘‘Androjenik’’, altında taşıyan bireylere ise ‘‘Belirsiz’’ cinsiyet rolüne sahip bireyler adı verilmiştir (Akt, Özdemir. Spence, Helmreich ve Stapp,1975).

Sosyo kültürel davranışlarımızdaki cinsiyet kalıpyargıları yaklaşık olarak 5 yaşında ortaya çıkar ve çocukluk dönemi boyunca giderek artar. İlkokula başladıktan sonra çocuklar hangi objelerin aktivitelerin ve davranışların kadınsı, hangilerinin erkeklerle yönelik olduğu hakkında yoğun bir bilgi edinir (Trautner ve diğerleri, 2005). Genel olarak kalıpyargıların edinilmesi beş ve sekiz yaşlar arasında hızlı bir artış göstererek, onbir-oniki yaşın sonlarına doğru uzanmaktadır(Baran,1992).

Fiske ve Stevens (1993,1998), cinsiyet kalıpyargılarının diğer kalıpyargılardan çok farklı olduğunu belirtmekte ve belirli özellikleri üzerinde durmaktadırlar. Fiske ve Stevens'a göre, cinsiyet kalıpyargıları, ırk, yaş ve engelli kalıpyargıları gibi diğer kalıpyargılardan farklıdır ve çok hassas bir konudur, çünkü cinsiyet çok özel bir statüye sahiptir. Bu farklılığı çeşitli nedenlere dayanmaktadır. İlk cinsiyet kalıpyargıları insanlara reçetesel bilgiler sunar. Her kalıpyargının bir betimsel bir de reçetesel tarafı vardır. Betimsel yanı, o kalıpyargının ait olduğu grubun tipik bir üyesinin neye benzediğine ilişkin olarak insanların kafalarındaki tanımlardır; kadına duygusal, zayıf, bağımlı, pasif vb. özelliklerin yüklenmesi gibi. Reçetesel ögesi ise, o grubun üyelerinin neler yapmaları, nasıl davranmaları gerektiğini dikte eden yanındır; kadının kişilerarası ilişkilerde becerikli olması, pasif ve yumuşak başlı olması gerektiğinin beklenmesi gibi. Bu reçetesel yan, diğer bir deyişle bu gereklilikler cinsiyet kalıpyargılarında çok merkezi ve çok güçlüdür. Cinsiyet kalıpyargıları hem kadınların hem de erkeklerin davranışlarını sınırlandırır; bu gereklere uyulmaması çok dikkat çekicidir ve genellikle olumsuz algılanır. Bunun sonucunda da cinsiyet ayrımcılığı ortaya çıkar. Fiske ve Stevens'ın vurguladıkları cinsiyet kalıpyargılarının bir başka özelliği de büyük güç farklılıklarına dayanmasıdır. Bu tanıma göre de toplum içinde, özellikle de iş yaşamında erkeğin güç sahibi olduğu görülmektedir. Erkeğin bu farklı gücü ve statüsü, sahip olduğu özelliklerin daha değerli ve üstün olarak değerlendirilmesine ve daha çok saygı görmesine yol açmakta, kadınlara aşağılanmaktadır. Cinsiyet kalıpyargılarının bir diğer özelliği de diğer cinsiyetten bireylerle yakın ilişkiler nedeniyle çok karmaşık olmasıdır. Kadın ve erkek birlikte pek çok yaşantıyı paylaşmaktadırlar. Eş, anne, baba kardeş, sevgili, iş arkadaşı vb. olarak paylaşılan yaşantılar insanların diğer cinsiyetten çok karmaşık beklentiler geliştirmelerine yol açmaktadır. (Akt: Dökmen, 2006, s.108-109).

konusunda özgürdür (Kaya, 2003).Okul kitapları bayanları ev hanımı, rutin ev işleri yaparken gösterirken. Meslek olarak da öğretmen ya da hemşire olarak kitaplarda gösterilmektedir(Bisaria, 1985).

İmamoğlu ve Yasak-Gültekin (1993), farklı politik yaklaşımli dört Türk gazetesini incelemişler ve cinsiyet rolleriyle ilgili kalıpyarguların sürdürüldüğünü belirlemişlerdir. Bu gazetelerde politik yaklaşımlarından bağımsız olarak kadına erkekten daha az yer verilmektedir ve cinsiyet kalıpyargularının etkisi gözlenmektedir (Akt:Dökmen, 2006).

1972 yılında Weitzman'ın yaptığı araştırmada ortaya şöyle sonuç çıkmıştır,okul öncesi çocuklar için en çok kullanılan kitaplardaki toplumsal cinsiyet rolü çözümlenmişler ve şöyle sonuçlara ulaşmışlardır: “Erkekler, serüven türü uğraşlar ile bağımsızlık ve güç gerektiren ev dışı etkinlikleri gerçekleştirmekteydiler. Kızlar söz konusu olduğunda, edilgin ve çoğunlukla ev işleriyle uğraşıyor olarak sergilenmekteydiler. Kızlar, erkekler için yemek pişirip temizlik yapar ya da onların dönüşünü beklerlerdi. Aynı şey öykü kitaplarında bulunan yetişkin kadın ve erkekler içinde doğrudur. Eş ve anne olmayan kadınlar, cadılar ya da periler gibi düşsel yaratıklardı. Çözümlenen bütün kitaplarda, evi dışında mesleği olan hiçbir kadın yoktu. Buna karşın, erkekler, savaşçı, polis, yargıç, kral vb. idiler (Giddens; 2000: 101, Akt: Pira ve Elgün, 2004).

2.6.2. Medyada Cinsiyet Kalıpyargıları

Kitle iletişim araçları da kadın ve erkek bakış açısının yerleşmesi ve pekiştirilmesindeki önemli unsurlardır. Kitle iletişim araçları ataerkilliğin kadın erkek anlayışının üzerine modern dünyanın bakış açısını da ekleyerek kadın bedenini görsel bir obje haline getirmiş ve bu biçimde reklâm, gazete ve dergilerde kullanılmıştır. Kitle iletişim araçları çocukluktan itibaren bireylere bir takım bilgilerin ulaşmasında en etkili araçlardır dolayısıyla öğrenme üzerinde çok etkilidirler. Bu bağlamda bireyler açısından kadın erkek algısının oluşmasında son derece önemli veriler görsel, işitsel ve yazılı metotlarla kitle iletişim araçları aracılığıyla bireylere ulaşır ve onları yönlendirir. Bu açıdan kitle iletişim araçlarıyla hakim cinsiyet algısının korunması ve yönlendirilmesi söz konusu olabilmektedir (Çelik, 2008).

Okul öncesi çağıdaki çocuklar televizyon karşısında haftada ortalama 22-24 saat arası harcamaktadır. Amerika’da 2-18 yaş arası 3000 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, çocukların bir haftada yapılan tam çalışma süresine eşdeğer bir sureyi, medyayı kullanarak geçirdikleri tespit edilmiştir (Cook, 2005, Akt, Gökdeniz, 2008). Çocukların televizyonu kullanma şekilleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de televizyon çocuklar için birincil kitle iletişim aracıdır. İki yaşından itibaren televizyonu açıp kapatmaya başlamakta, kanalları değiştirmektedirler (Kapferer, 1991, s. 37-39).

RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu) tarafından 2006 yılında televizyon yayınlarının içeriğine ilişkin bilgiler veren işaretler uygulamaya konulmuştur. Program yayınlamadan önce, yayının yaş sınırı ve içeriği (korku, şiddet, cinsellik vb) hakkında bilgi veren işaretler toplum tarafından oldukça dikkate alınmaktadır. RTÜK tarafından 1314 kişi üzerinde yapılan araştırmada, bu işaretlerin özellikle çocukların izleyeceği programları belirlemede etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ebeveynlerin cinsel içerikli programlarını çocuklarının izlememesi için kanalı değiştirdikleri tespit edilmiştir(Gökdeniz, 2008).

Televizyon, öncelikle eğlendirmeye yönelik olmakla birlikte önemli bir bilgi kaynağı olarak da işlevde bulunur. Ayrıca televizyon, günümüzde bir sosyal öğrenme kaynağıdır, belirli modeller sunar. Televizyondaki karakterler özellikle çocukların belirli rolleri kazanmalarında etkili olurlar. Çocuklar sevdikleri karakterleri olduğu gibi taklit etmeseler bile belirli tutumları, değerleri ve kuralları onlardan öğrenirler. Yapılan araştırmalar çocukların cinsiyet kalıpyargılarını, cinsiyete özgü meslekleri ve aile içi rolleri öğrenmede televizyondan etkilendiklerini göstermektedir (Gunter ve Mc Aleer, 1997, Akt: Dökmen, 2006).

Reklamlarda olan kadın ve erkek rolleri özgürleştirici değil aksine ataerkil sistemin yeniden üretimini sağlayan sunumlardır. Kadın ev içi işler, erkeğin seyir ve esin kaynağı olarak konumlandırılmıştır. Erkek ise sermayeyi elinde tutan yani mülkiyete sahip, birikimi yönlendiren konumundadır. Kamusal alan ile ilgili ürünlerle özdeş kılınan, dominant olarak sunulan erkekler, ataerkil ideoloji çerçevesinde kadını edilgenleştirmektedir ve kamusal alan içinde dahi kendi izin verdiği ölçüde hareket etmesini ister durumdadır. Akıl ve bilgi kullanımı gerektiren ürünlerde erkek baş

rolde yer almakta irrasyonel temsillerde, ev içi işlerin yapılmasında kadın sunumları güçlendirilmektedir. Kutsal aile miti ile gerek kadının gerekse erkeğin başkaca sunumlarına izin verilmemektedir. Bu toplumsal cinsiyet rolleri içinde kadının nasıl ve hangi alanlarla ilgilenmesi gerektiği reklamlar aracılığıyla içselleştirilmektedir (Pira ve Elgün, 2004).

Genelde televizyon filmlerinde erkek karakterler ve eril özellikler öne çıkarken, gazetelerde de, erkek fotoğraflarına, erkek işlerine yönelik sayfalara (spor-borsa-ekonomi sayfaları gibi) daha sık rastlanmaktadır. Televizyon programları, cinsiyet kalıpyargılarını içeren davranışları kapsamaktadır. Kadın rollerini içeren programlara daha az rastlanırken, dişilligin başat olduğu program sayısı da azdır. Çalışan kadınları içeren film ve çizgi filmlerde de kadınlar hemşirelik, öğretmenlik, temizlikçilik gibi dişil işler yüklenmektedir. Otorite figürü olarak erkekler öne çıkmaktadır (Coşkun, Eskicumalı, 2003).

2.7. CİNSELLİKLE İLGİLİ FARKLI ANNE BABA TUTUMLARI

Doğumdan itibaren çocuk kendisine en yakın olan anne-babasından aldığı destek ile çevreye uyum savaşında başarılı olabilecektir. Bu savaş fiziki ortam ve sosyal çevreye uyum için verilirken daha sonraki zamanlarda cinsel kimliğini bulmaya çalışan 0-6 yaş dönemi çocuğu anne ve babalarının tutumlarına göre farklı olarak gelişme gösterirler. Her anne-baba kendi eğitimine, sosyo-kültürel düzeyine, aile yapısına, ahlaki değerlerine ve inançlarına uygun olarak çocuğun davranışlarına tepki gösterir. Bu konuyla ilgili çocuğun anne babalarının tutumlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Yavuzer,1998, s.28)

1. Baskılı ve Yasaklayıcı (Otoriter)Tutum
2. Cezalandırıcı Tutum
3. Hoşgörülü, Güven Verici, Destekleyici Tutum
4. Pekiştirici-Gevşek Tutum
5. Dengesiz ve Kararsız Tutum

2.7.1. Baskılayıcı ve Yasaklayıcı (Otoriter Tutum)

Otoriter aile modeli ülkemizde sıklıkla görülen bir aile modelidir. Ataerkil toplum kültürüne sahip ülkelerde bu tip ailelere rastlama olasılığı fazladır. Ailede otorite kabul edilen kişi ya da kişiler vardır. Genellikle kurallar onlar tarafından belirlenir ve diğer üyelerin sorgulamadan, yorumlamadan o kurallara kayıtsız şartsız uymaları beklenir.

Otoriter ailelerde cinsel konularda çocuklara bilgi verilmez, bunlar yasak ve günah bilgilerdir. Cinsel bilgileri öğrenmek onlar için zararlıdır. Otoriter ailelerde, çocuğun gelişimi açısından üç farklı durum karşımıza çıkacaktır.

Birincisi; çocukluğundan itibaren cinsel gelişimi ile ilgili aileden bilgi alamayan çocuk, ihtiyacı olan bilgileri başka kaynaklardan elde edecektir. Ancak edindiği yanlış bilgiler çocuğa zarar verecektir.

İkincisi ise; cinselliği bir tabu olarak algılayan ve öyle aktarılan çocuk, sonraki yaşamında kız ya da erkek arkadaşlarıyla, hatta evlilik yaşamında sorunlar yaşayacaktır.

Üçüncüsü ise; çocuk, aile ortamında baskıcı ve otoriter bir tutum altında bastırıldığı için, fırsat bulduğu ve aile baskısının olmadığı durumlarda, cinselliğini yaşının çok üzerinde ve abartılı yaşayacaktır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004, s.54).

2.7.2. Cezalandırıcı Tutum

Cezalandırıcı tutumu olan anne babalar çocuğun cinselliğini keşfetmesini baskılamakla yetinmez, cinsellik ile ilgili davranışlarını cezalandırırlar. Örneğin; karşı cinsten kişilerin bedenlerine dokunmaya çalışan çocuğa odasından çıkmama cezası verirler. Bu tutumu benimseyen anne baba, çocuğun kendi kendisini uyarmasına (mastürbasyon) çok ağır cezalar verebilir; cinsel organı ile oynayan çocuğun cinsel organının kibritle yakılması veya çocuğun dövülmesi gibi cezalar maalesef halen uygulanmaktadır. Bu tip cezalar ailenin, çocuğun psikolojisine ve eğitimine yaklaşmanın ne derece sağlıksız olduğunu görmekle kalmayıp, kendilerinin de cinselliği ne kadar sağlıksız algıladıklarını göstermektedir. Bu tablonun en trajik yanı ise, bu tip ağır cezaların sadece kırsal kesimde değil, büyük kentlerde ve eğitilmiş anne-babalar tarafından da uygulanıyor olmasıdır. Baskılayıcı-yasaklayıcı ve

cezalandırıcı tutumlar bazı çocukların cinsel konulara olan ilgisinin azalmasına neden olabilir, cinsellikle ilgili davranışlara verilen cezalar çocuğun ergenlik ve yetişkinlik döneminde önemli psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir. Cinselliğini keşfetmeye çalıştığı dönemde baskılanan veya cezalandırılan çocuk, ileri yaşlarında karşı cinsle ilişkiye girmekten korkabilir, cinsel sorunlar yaşayabilir, cinselliğini yaşamaktan zevk almayabilir veya cinselliğini yaşamaktan suçluluk duyabilir. Yetişkin kadın ve erkeklerdeki cinsel sorunların altında, çocuklukta cinselliğe ilişkin geliştirilen duygu ve düşüncelerin ve edinilen tutumların çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir(Konuk, 2003, s.94, Akt:Eser,2008).

2.7.3. Hoşgörülü, Güven Verici ve Destekleyici Tutum

Güven verici, aile tutumunda çocuklara karşı hoşgörü ve destekleme vardır. Anne baba çocuğunu olduğu gibi kabul edip destekler. Çocuklarına karşı sevgi doludurlar. Çocuğun ilgilerini, yeteneklerini göz önünde tutarak, yeteneklerini gerçekleştirebileceği ortamlar hazırlarlar. Anne baba birbirlerine ve çocuğa olan duygularında açık davranır. Aile içinde güven ve şeffaflık vardır. Problemlerle nasıl baş edebileceğini birlikte araştıran, huzurlu bir aile ortamı vardır. Anne babalar çocuklarına karşı hoşgörülüdürler, onları desteklerler, çocuklarıyla ilgili kararlar alırken seçenekler sunarlar, çocuğun seçtiği davranıştan ders almasına izin verirler. Aile ortamı çocuğa kendini anlatma özgürlüğü veriyorsa çocuk sağlıklı biçimde gelişir, aileyi ilgilendiren kararlar alınırken çocuğun fikri sorulur (<http://sivasram.googlepages.com/annebabaocukiletiimi.pdf>).

Bu tutumu benimseyen anne babalar çocuğun sorduğu sorulara çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemine uygun yeterli bilgi verirler. Çocuğun önsel konulara olan ilgisini hoşgörüyle karşılar, bu konuda çocuğa yasaklama getirmez ve çocuğun davranışlarını cezalandırmazlar. Çocuğun cinsellikle ilgili davranışlarının aşırıya kaçtığını düşündükleri zamanlarda dikkatini başka bir yöne çekmeye çalışırlar, diğer zamanlarda ise çocuğun bu tip davranışlarını görmezden gelerek pekiştirmeye çalışırlar. Çocuğun cinselliğine ilişkin en sağlıklı tutumdur (Eser, 2005; s.30, Akt: Eser, 2008).

2.7.4. Pekiştirici Gevşek Tutum

Çocuklarına özgür ve eşit ortam yaratma isteği ile doğmuştur. Anne babanın çocuğa egemen olma ve onun üzerinde baskı kurma eğilimi yerine, çocuğun başına buyruk yetişmesi, dilediğinde davranması ve çocuğun üzerinde aile denetiminin olmaması vardır. Çocuğun aşırı hareket ve davranış serbestliği vardır. Kendisine ve çevresine zarar verebilecek davranışlarda bile denetimden uzaktır, aile müdahale etmez. Aile doğruyu ve yanlışını çocuğunun yaparak yaşayarak öğrenmesini ister, çocuğa neyi yapması veya neyi yapmaması konusunda bilgi verilmez (<http://sivasram.googlepages.com/annebabaocukiletiimi.pdf>).

Bu aile modelinde çocuğa aşırı hoşgörü vardır. Çocuk her ne yaparsa yapsın kabul edilir. Bir başka deyişle çocuğa teslimiyet vardır. Cinsel eğitim boyutunda ise, bu tip ailelerde yetişen çocuklar zorluk yaşarlar. Hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, cinsel eğitim ve cinselliği yaşamının da önceden belirlenmiş kuralları vardır. Kişi ancak bu doğrultuda yaşarsa mutlu olabilir.

Cinsel eğitim gibi, boyutları sonraki yaşamı etkileyecek ve bireyde geri dönüşü olmayacak tahribatlara yol açabilecek hassas bir konuda, aşırı hoşgörölü aile modeli uygun değildir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004, s.56).

2.7.5. Dengesiz Kararsız Tutum

Bu tip anne baba tutumu çok sık görülen kusurlu tutumlardan biridir. Anne ve baba çocuğa çelişen mesajlar vermektedirler. Ebeveynlerden birisinin evet deyip onay verdiği bir şeye bir diğer ebeveyn hayır demektedir. Ayrıca çocuğu disipline ederken hoşgörü ile karışık olarak cezalandırmada kullanılmaktadır ve bu çocuğun zihninde çelişik bir durum yaratmaktadır. Bazı durumlarda ise aynı davranışa farklı zamanlarda farklı ve zıt tepkiler verilmektedir. Anne ve babanın çocuğun eğitimi konusunda uyuşmayan görüşleri vardır bu da çocuğun disiplini konusunda farklı tavırlar ortaya koymalarına sebep olmaktadır (Aydın, 2002, s.61).

Tutarsız aile modeline cinsel eğitim boyutunda bakacak olursak, cinsel eğitimin temel kurallarından olan zamanlama, doğruluk, açık iletişim ve en önemlisi güven ortamı bu aile tipinde olmadığı için çocukları olumsuz etkileyecektir. Hatta çocuk ileriki yaşamında, bazı insanlardan onay görmek ve onlara göre davranmak adına,

istemediği halde cinsel açıdan taviz verme eğiliminde olabilir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004, s.59)

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3. DÜNYADA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Best ve Williams (1982), 25 ülkede 5 ve 8 yaşındaki çocuklarla yaptıkları çalışmada çocukların erkeklere daha çok güçlü, saldırgan, kaba, macera seven, bağımsız, baskın, kendine güvenen vb. kadınlar içinde zayıf, memnun, yufka yürekli, duygulu, kibar, heyecanlı, duygusal, bağımlı, konuşkan vb. özellikler yüklediklerini belirlemiştir (Akt: Dökmen, 2006, s.113).

Martin'in (1985) cinsiyet rollerini ve cinsiyet özelliklerini dikkate alarak yaptığı bir araştırmada, çocukların büyüdükçe daha fazla cinsiyet ayrımı yaptıklarını gösteren bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular, çocukların yaşları ilerledikçe, cinsiyet özellikleri arasındaki farkları kapsayan bir ayrıştırma yaptıkları ve böylece cinsiyetler arasında algıladıkları farkın arttığı şeklinde yorumlanmıştır.

O'Brien, Peyton ve Diğerleri (2000), okul öncesi çocuklarının cinsiyet rolleri bilgileri ve bu konuda sahip oldukları şemalar araştırılmıştır. Erkeklerin bireylerin cinsiyetlerini tahmin etmekte kızlara göre daha başarısız oldukları ve cinsiyet rolleri hakkında daha az bilgileri oldukları ve erkekler hakkındaki kalıplaşmış bilgileri kızlar hakkında olanlara göre daha iyi bildikleri tespit edilmiştir. Kızlar ise erkekler göre kızların rollerini daha iyi bilmekle birlikte erkekler kadar erkek rollerini de bilmektedirler. Her iki grubunda cinsiyet şemalarının benzer olduğu tespit edilmiştir.

Pasquali ve Callegari (1978) yaptıkları araştırmada annenin çalışma durumunun, kız çocuklarının cinsiyet rolü kazanımları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları annenin nerede çalıştığına bir önemi olmadığını göstermiştir. Fakat annenin yaptığı işten zevk alıp almamasının cinsiyet rolü kazanımı üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur (Acar, 1999).

Cherney (2005), araştırmasında 5-13 yaş arası çocuklara ve yetişkinlere 36 adet oyuncak resmi göstermiş, daha sonra bu resimlerden hatırladıklarını kaydetmeleri istenmiş. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılanların daha çok erkek kalıpyargılı oyuncakları hatırladığı belirlenmiştir.

Brooker ve Sang-Jin ha (2005), Kore Anaokullarında Cinsiyet Kalıpyargılarının İncelenmesi konulu araştırmalarında, annesi çalışan ve ev hanımı olan çocuklarla çalışmış ve annesi çalışmayan çocukların daha kalıpyargılı oldukları görülmüştür.

Neto, Williams ve Widner (1991). ‘‘Portekizli ocukların Cinsiyet Kalıpyargıları İle İlgili Bilgileri’’ konulu araştırmalarında, çocukların kalıpyargılarının sosyo ekonomik düzey ve çocuğun yaşı arttıka azaldığını, kadın kalıpyargılarının erkek kalıpyargılarından daha iyi bilindiğini belirtmişlerdir

Calvert ve diğerleri (2003) ‘‘ocukların Eğitim Programlarıyla İlgili Raporlarında Cinsiyet Kalıpyargıları’’ isimli araştırmalarında, ilköğretim çağındaki 318 ocuğa Eylül- Haziran arası bir sezonluk eğitim programları izletilmiş ve daha sonra ocuktardan en sevdikleri program hakkında rapor yazmaları istenmiş, raporlar incelendiğinde, kızların daha çok bayan karakterlerden, erkeklerin daha çok erkek karakterlerden bahsettikleri görülmüş, ayrıca hem kızların hem de erkeklerin, programlardaki erkeklerin maskülen, bayanların da feminen özelliklerinden bahsettikleri belirlenmiştir.

Colley ve diğerleri (2009), yaptıkları araştırmada, 7-8 ve 10-11 yaşlarındaki ocuktardan bir insan figürü ve müzik aleti alan bir insan figürü çizmeleri istenmiş, kızlarda yaş arttıka karşı cinsin figürlerinin çizildiği, kızların müzik aleti alan figürlerde kadın ve erkeği eşit kullandığı, erkek ocuktarda ise erkek figürlerine daha çok yer verildiği görülmüştür.

Fitzpatrick-Deehan-Jennings (1995) yaptıkları bir araştırmada, çocukların cinselliğe olan ilgisinin daha çok 3 ve 7 yaşlar arasında olduğunu, 12 yaşına kadar ilgilerinin çok azaldığını ortaya koymuşlardır.

Albert ve Porter (1983) yaptıkları araştırmada okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyete özgü kalıpyargıların negatif ve pozitif özelliklerini ve kendi cinsiyeli ilişkilendirmelerini incelemişler ve 4 yaşındaki çocukların 5-6 yaşındakilere göre kendi cinsiyetlerine özgü kalıpyargıları daha fazla kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Williams ve Best (1990), 5-7 ve 11 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıpyargılarının farkında olmaları ve ifade etmelerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda; anaokuluna devam eden ocuktardan ikinci sınıfa kadar giden çocuklar arasında

cinsiyet kalıpyargıyı fark etmede bir artış olduğu, daha sonraki dönemlerde bunun değişmediğini saptamıştır.

3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Dilek (1997), yaptığı araştırmada, anne ve babanın kız ve erkek çocukların toplumsal cinsiyet kimliğini kazanmasındaki rollerini araştırmıştır. Sosyal ve ortamsal faktörlerin, özellikle de anne ve babanın rolü incelenmiştir. Araştırma, orta-üst sosyo-ekonomik düzey, okul öncesi çağda en az bir çocuğu olan aileler arasında yapılmıştır. Anne ve babaların özellikle babaların büyük bir kısmının çocuklarını toplumsal cinsiyet kimliği kazanmaları konusunda yönlendirdikleri gözlemlenmiştir.

Özdemir (2006), okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyete ilişkin kalıpyargılarını incelemiş, ve bu araştırmaya göre, yaşla birlikte cinsiyet kalıpyargıları artmakta, yaştan bağımsız kalıpyargıları etkilememekte, her ikisi ortak olarak kalıpyargıları etkilemektedir.

Özen (1992) annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenleri ile çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların gelişimi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 5-8 ve 11 yaş çocukları denek olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda kız ve erkek çocuklarda yaş ilerledikçe geleneksel kalıpyargı puanı artmaktadır. Her iki cinsiyet, erkeğe ait özelliklere ilişkin kalıpyargıları, kadınlara ilişkin kalıpyargılardan daha iyi tanımlamışlardır. Ebeveynlerin cinsiyet rollerinin ve annenin çalışma durumunun çocukların toplam kalıpyargı düzeyleri üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı ortaya çıkmıştır.

Akbalık (1993), ‘‘İlkokul Öğrencilerinin Mesleklerin Tipine İlişkin Kalıpyargıları’’ konulu araştırmasında, cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından ilkokul öğrencilerinin mesleklerin cinsiyet tipine ilişkin kalıpyargı düzeylerinin ve tercih ettikleri mesleğin kalıpyargı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiş, tercih edilen mesleklerin cinsiyet tipine ilişkin kalıpyargı puanlarının, cinsiyet ve sınıf değişkeninden bağımsız olduğu görülmüştür.

Kandiyoti (1982), anneleri ve kızları ile bir çalışma yapmış, annelerin kendilerini tanımlamada, yumuşak, boyun eğici, fedakar, şefkatli, sadık ve duygusal gibi sıfatları daha fazla vurguladıkları görülmüştür. Annelerin üniversite öğrencisi olan kızları kendilerini annelerinden daha bağımsız, soğukkanlı, hırslı, gerçekçi ve geniş ilgileri

olan kişiler olarak tanımlamışlardır. Her iki cinsiyete özgü kalıpyargıların değerlendirilmesinde annelerin kızlardan daha katı bir kalıpyargı sistemine sahip oldukları görülmüştür.

Acer (1999), araştırmasında üç-dört yaş grubu çocukların annelerine cinsellikle ilgili sordukları sorular ve annelerin çocuklarına verdikleri cevapları tespit etmiştir. Araştırma sonucuna göre, anneler cinsellikle ilgili ilk bilgilerini eslerinden almışlardır. Anneler çocuklarına cinsel eğitim verilmesi gerektiğini ve bu eğitimin kız çocuklara anneleri tarafından, erkek çocuklara anne-baba ile birlikte verilmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

Erden (2004), okulöncesi eğitimcilerinin cinsiyet rollerine ve disipline karşı tutumlarını belirlemek üzere yaptığı araştırmasında, okulöncesi eğitimcilerinin cinsiyet rolleri ve disiplin tutumları açısından eşitlikçi bir tutum izlediğini belirlemiştir.

Coşkun (2002), okul öncesi kızlar ve erkeklerin cinsiyet rol özellikleri, sosyalleşmeleri ve eğitimin süreçleri incelemiştir. Kız ve erkekler arasında cinsiyet tercihi ve öğretmen tutumunu inceleyen araştırma bulgularından şu sonuçlar çıkarılmıştır. Okul içinde kız ve erkeklerin belirgin bir cinsiyetçi tutum izledikleri, öğretmenler tarafından ise kimi zaman bilinçli kimi zaman bilinçsiz bir şekilde bu cinsiyetçi tutumun desteklendiği ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenin cinsiyetçi tutumun yanı sıra aile ve çevre dediğimiz sosyal yapının da cinsiyetçi tutumun yanı sıra aile ve çevre dediğimiz sosyal yapının da cinsiyetçiliği desteklediği geleneksel kalıpyargılar dışına çıkılmadığı görülmüştür.

Artan (1987), annenin çalışma durumunun çocuğun cinsel kimliğine etkisini incelediği araştırmasında, birinci sınıftan 100, beşinci sınıftan 100 öğrenciye Cinsel Kimliği Belirleme Testi uygulanmıştır. Her iki gruptan eşit sayıda çalışan ve çalışmayan annelerin çocukları alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annenin çalışıyor olmasının, çocuğun cinsel kimliğini kazanmasını olumsuz olarak etkilemediği saptanmıştır (Artan,1987, s.55-77).

Göçgeldi ve diğerleri (2007), Okul öncesi dönem çocuğu olan anne babaların cinsel eğitim konusundaki yaklaşımlarını incelemişler, anne ve babaların çoğunun cinsel eğitimi nasıl vereceklerini ve bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Gümüšođlu (2004) "İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları" konulu araştırması sonucunda, çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının, geleneksel kadın-erkek rollerine paralel olduğu saptamıştır. Kadınların çalışma yaşamında yer alması gerektiğini düşünen ve bu alanda başarılı olmasını isteyen öğrenciler, buna karşın annelerin evdeki rollerini eksiksiz yerine getirmesini istemişler. Biri özel, diğeri devlet olmak üzere İstanbul'daki iki okulda gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi amaçlandı."Anneler evde ne iş yapmalı?" sorusunu, yüzde 81.4 oranında öğrenci, "Ev kadınının yaptığı işler" biçiminde yanıtlamışlar. Bununla birlikte öğrenciler, yüzde 76.3 oranında annelerinin bir işte çalışmaları gerektiğini de belirtmişler.

Tuğrul ve Artan (2001), çocukların cinsel eğitimle ilgili anne görüşlerini incelemek üzere yaptıkları çalışmada, Tüm yaş grubundaki anneler, en yüksek oranda cinsel eğitimin ne olduğunu bilmediklerini ifade etmiş, diğeri bir grup anne de cinselliği, cinsel ilişki olarak tanımlamışlardır. Anneler, cinselliğin ve cinsel eğitimin lise yıllarında başladığını belirtmişlerdir. Hem kız hem de erkek çocuklara, cinsellikle ilgili bilgilerin daha fazla oranda anneler tarafından verildiği bulunurken, çocukların cinsel konularla ilgili sorularını aile üyeleri dışındaki kişilere sormasının uygun karşılanmayacağı da bulunmuştur. Annelerin, çocukları soru sormadan herhangi bir konuda bilgi vermeyi düşünmedikleri ve çoğunlukla da cevap verirken utandıkları belirtilmiştir.

Alkan (1992)'ın özel ve kurum anaokuluna devam eden beş ve altı yaş grubu çocukların, cinsel kimlik kazanmalarını incelemek amacıyla yaptığı araştırmanın sonucunda, yaşla birlikte çocukların cinsel kimliklerini daha çabuk kazandıkları bulunmuştur (Alkan, 1992, s.47).

Gökdeniz (2008) "İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri" konulu çalışmasında, öğretmen ve velilerin, ilköğretimde cinsel bilgiler eğitiminin ayrı bir ders olarak okutulmasına olumlu baktığı görülmüştür.

Ayrıca öğretmen ve veliler, cinsel bilgiler eğitiminin 6. sınıfta başlaması ve bu eğitimin özel eğitim almış uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma 5-6 yaş grubu çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının ölçmek amacıyla yapıldığı için tarama modelinde yapılmıştır. 5-6 yaş grubu çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını ölçmek amacıyla ‘‘Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği’’ kullanılmıştır. Anne babaların cinsiyet rolü algılarını ölçmek amacıyla ‘‘BEM Cinsiyet Rolü Envanteri’’ kullanılmıştır. Ayrıca anne-babalara ve çocukla ilgili demografik bilgileri içeren soru formu kullanılmıştır.

Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Tarama modelleri; araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesneyi kendi koşulları içinde, herhangi bir değiştirme ve etkileme yapmaksızın olduğu gibi betimlemeyi amaçlar (Karasar, 1999).

4.2. EVREN

Araştırmanın evrenini tesadüf olarak seçilen Marmara Bölgesi, ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden İstanbul, Konya, Diyarbakır ve Balıkesir illerinde yaşayan 5-6 yaş çocukları oluşturmaktadır.

4.3.ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen beş ilde ikamet eden 5-6 yaş grubu, Milli eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden okul öncesi eğitime devam eden çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 1: Seçilen iller ve örneklem sayısı

İl	Sayı
İstanbul	103
Balıkesir	49
Diyarbakır	33
Konya	60

4.4.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada verilerin toplanmasında üç ayrı bilgi toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar; ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’, ‘‘Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği’’, ‘‘Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’’ dir.

4.4.1. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği

Araştırmada çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını ölçmek amacıyla Williams ve Bennett’in (1975) geliştirdikleri ve Best ve ark. (1977) tarafından son şekli verilen Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği kullanılmıştır.

Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği, cinsiyetlere yüklenen kalıpyargıları temsil edici sıfatların 32 küçük öykü içerisinde ve kadın erkek siluet resimleri eşliğinde çocuklara sunulmasını içeren bir ölçektir. Kadın ve erkek silüetleri 25 x 35 cm 2 lik kartlar üzerinde, 17.5 cm boyunda ve kartların tam ortasına gelecek şekilde yer almaktadır. 32 kartın 16’sında kadın sağda, erkek solda iken; 16’sında kadın solda, erkek sağdadır. Karttaki insan silüetleri mavi zemin üzerine siyah olarak ve profilden çizilmiştir. Silüetlerin, yüzlerinin bakış yönleri ve vücutlarının pozisyonları her kartta farklı şekilde yer almaktadır. 16’lık kart gruplarında silüetlerin dört bakış yönü bulunmaktadır. (1) Birbirlerine, (2) Zıt yönlere, (3) Her ikisi sağa (4) Her ikisi sola. Her bir bakış yönü için ise dört farklı pozisyon kullanılmıştır. (1) Her ikisi oturuyor, (2) Her ikisi yürüyor, (3) Her ikisi ayakta ve elleri bellerinde, (4) Her ikisi ayakta ve elleri yanlarında. Bu resimler seçkisiz olarak sıralanır. Sıralanmış olan desteden ilk kart gösterilip, yine seçkisiz olarak sıralanmış hikayelerden ilki okunarak, çocuğun öyküdeki insanın hangisi

olduğunu resim üzerinde göstermesi istenir. Toplam 32 öykü ve resim çocuğa aynı şekilde verilir. Her öykü için çocuğun verdiği cevap araştırmada bulunan kayıt ve puanlama kağıdı üzerine işaretlenir. Şirvanlı Özen (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeğinin Türk örneklemindeki test test- tekrar test güvenilirliği için 5-8-11 yaş gruplarının her birinde 20'şer olmak üzere toplam 60 deneğe 15 gün arayla iki kez ölçek uygulanmıştır. Uygulamalardan alınan puanlar arasındaki korelasyon hesaplanmış ve ölçeğin test- tekrar test güvenilirliği 0,74 olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği, iki yarım güvenilirliği açısından da değerlendirilmiştir. 32 sıfattan oluşan liste, birbirine zıt olan sıfatlar, erkek- kadın özelliğini ifade etme açısından ikiye ayrılmıştır. Bu iki yarımdan alınan toplam puanlar arasındaki korelasyon hesaplanmış ve ölçeğin Spearman- Brown formülü ile hesaplanan tahmini iki yarım güvenilirliği katsayı 0,73 olarak bulunmuştur.

4.4.2. Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeğinin Puanlanması

Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeğinin sayısal hale dönüştürülmesi şu şekilde olmaktadır: Denek, 16 erkek kalıpyargı sıfatını taşıyan öyküden kaçında erkeği tam olarak gösterdiyse bu onun "Erkek Kalıpyargı Puanı", aynı şekilde denek, 16 kadın kalıpyargı sıfatını taşıyan öyküden kaçını tam olarak gösterdiyse bu onun "Kadın Kalıpyargı Puanı"nı oluşturmaktadır. Her cinsiyet için bu 16'şar sıfatın yarısından fazlasını doğru olarak teşhis etmek kişinin kalıpyargısal olduğunu gösterirken, yarısından azını bilmek kişinin geleneksel kalıpyargıların tam tersine sahip olduğunu göstermektedir. Böylece puanların 8'den 16'ya doğru yükselmesi, kalıpyargısallıkta artışa işaret etmektedir. Bir deneğe ait erkek ve kadın kalıpyargı puanlarının toplamı ise, o denek için "Toplam Kalıpyargı Puanı" olarak alınmaktadır (Şirvanlı Özen, 1992).

4.4.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

Bem (1974) tarafından geliştirilen Cinsiyet Rolü Envanteri, Kavuncu (1987) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bireylerin hangi cinsiyet rolü grubu özelliklerine sahip olduklarını saptamak amacıyla geliştirilen ve 60 maddeden oluşan bir envanterdir. Deneklerin anne ve babalarına uygulanan bu envanterdeki maddelerden 20'si erkeksi, 20'si kadınsı ve geriye kalan 20'si ise dolgu maddesidir.

Erkeksi maddeler, toplumca erkeklerde daha sık rastlandığına inanılan özellikleri içerirken, kadınsı maddeler toplumca kadınlarda daha sık gözlenen özellikleri içermektedir. Dolgu maddeleri ise, her iki cinsiyette de bulunabilecek özellikleri kapsamaktadır.

Ölçeğin orjinalinin test-tekrar test katsayısının .90 bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca, iki ayrı örnekleme, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .80 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur (Bem, 1974). Kavuncu'nun (1987) çalışmasında ise, ölçeğin Türkçe formu için elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı, kadınsılık ölçeği için .75, erkeksilik ölçeği için ise .89 olarak bildirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun MMPI'nin Erkeksi- Kadınsı (Mf) alt ölçeğiyle korelasyonunun, erkeksilik ölçeği için .40, kadınsılık ölçeği için ise .69 olduğu bildirilmiştir (Kavuncu, 1987). Bu katsayılar, ölçeğin birleştirici (convergent) geçerliği için bir gösterge olarak alınmıştır. Bem (1974), ölçeğin orjinalinin, California Kişilik Envanterinin (CPI) Erkeksi- Kadınsı alt ölçekleriyle bazıları ters yönde olmak üzere orta seviyede korelasyonları bulunduğunu bildirmiştir. Anılan araştırmacı, kendi geliştirdiği ölçeğin gerek CPI gerekse Guilford- Zimmermann ölçeğinin, Erkeksi- Kadınsı alt ölçekleriyle binişik olmayan cinsiyet rol alanlarını kapsadığı sonucuna varmıştır.

4.4.4. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Puanlanması

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde, bireylerden her maddeyi dikkatle okuyarak 7 dereceli değerlendirme ölçeğine göre (1. Bana göre kesinlikle doğru değil; 2. Bana göre genellikle doğru değil; 3. Bana göre bazen doğru; 4. Bana göre arasıra doğru; 5. Bana göre çoğunlukla doğru; 6. Bana göre genellikle doğru; 7. Bana göre her zaman doğru) kendileri tanımaları istenmektedir.

Envanterdeki puanlama ise, bireyin "erkeksilik" ve "kadınsılık" alt ölçeklerinden aldıkları puanları, envanterin orjinalinde izlenen yolla, ayrı ayrı değerlendirerek yapılmıştır. Sonuçta "erkeksi" ve "kadınsı" türünden iki ayrı puan elde edilmiştir. Bu puanlara göre bireyin değerlendirilmesi ise şöyle olmaktadır. Bireyin kadınsı puanının, bu çalışma örnekleminin kadınsılık ölçeğinden elde edilen ortancanın üzerinde olması ve erkeksi puanının da erkeksilik ölçeğinden elde edilen ortancanın altında olması halinde birey "kadınsı" olarak nitelenmektedir. Bunun gibi, bireyin erkeksi puanının, bu çalışma örnekleminin erkeksilik ölçeğinden elde edilen

ortancanın üzerinde olması ve kadınsı puanının da kadınsılık ölçeğinden elde edilen ortancanın altında olması durumunda ise birey "erkeksi" olarak nitelenmektedir. Öte yandan, bireyin hem kadınsı hemde erkeksi puanları ilgili ölçeklerin ortancalarının üzerinde ise birey "androjenik", her ikisinde de ortancaların altında ise "belirsiz" cinsiyet rolü yöneliminde kabul edilmektedir (Şirvanlı özen, 1992).

4.4.5. Kişisel Bilgi Formu

Deneklerin yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, yaşadıkları il, anne ve babalarının eğitim seviyesi ve mesleği Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR

Bu bölümde kullanılan ölçü araçları ile elde edilen veriler ve analizi yer almaktadır. Tablo 2’de araştırmaya katılan örneklem grubunun illere göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2: Çocukların Yaşadıkları İle Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	f	%
İstanbul	103	42,0
Konya	60	24,5
Balıkesir	49	20,0
Diyarbakır	33	13,5
Toplam	245	100

Örnekleme oluşturan çocukların yaşadıkları illere göre dağılımları tablo 2’de verilmiştir. Çocukların 103’ü İstanbul ilinde yaşamakta olup grubun %42’sini, 49’u Balıkesir ilinde yaşamakta olup grubun %20’sini, 60’ı Konya ilinde yaşamakta olup grubun % 24,5’ini ve 33 tanesi de Diyarbakır ilinde yaşamakta olup grubun %13,5’ini oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların cinsiyete göre dağılımı tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3: Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	f	%
Kız	118	48,2
Erkek	127	52,8
Toplam	245	100,0

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 3’de verilmiştir. Örnekleme oluşturan çocuklardan 118’i kız olup, grubun %48,2’sini, 127’si de erkek olup, grubun %52,8’ini oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların yaşa göre dağılımı tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Çocukların Yaş Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımları

	f	%
5 yaş	34	13,9
6 yaş	211	86,1
Toplam	245	100,0

Araştırmaya katılan çocukların yaş değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 4’te verilmiştir. Örnekleme oluşturan çocuklardan 34 tanesi 5 yaşında olup, grubun % 13,9’unu, 211’i ise 6 yaşında olup, grubun %86,1’ini oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların anne eğitim durumuna göre dağılımı tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5: Annenin Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde ve Frekans Dağılımları

	f	%
Okur-yazar	4	1,6
İlkokul	59	24,1
Ortaokul	48	19,6
Lise	90	36,7
Lisans	44	18,0
Toplam	245	100

Annenin eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 5’te verilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin 4’ü okur-yazar olup, grubun % 1,6’sını,

59'u ilkokul mezunu olup, grubun % 24,1'ini, 48'i ortaokul mezunu olup, grubun % 19,6'sını, 90'ı lise mezunu olup, grubun % 36,7'sini ve 44'ü lisans mezunu olup, grubun %18'ini oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların baba eğitim durumuna göre dağılımı tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Babanın Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde ve Frekans Dağılımları

	f	%
Okur-yazar	1	0,4
İlkokul	22	9,0
Ortaokul	29	11,8
Lise	99	40,4
Lisans	93	38,0
Lisansüstü	1	0,4
Toplam	245	100

Babanın eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 6'da verilmiştir. Araştırmaya katılan babaların 1'i okuryazar olup, grubun %0,4'ünü, 22'si ilkokul mezunu olup, grubun %9'unu, 29'u ortaokul mezunu olup, grubun %11,8'ini, 99'u lise mezunu olup, grubun %40,4'ünü, 93'ü lisans mezunu olup, grubun %38'ini, 1'i lisansüstü mezunu olup, grubun ve %0,4'ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların annenin meslek durumuna göre dağılımları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Annenin Meslek Durumunu Gösteren Yüzde ve Frekans Dağılımları

	f	%
Ev hanımı	174	71,0
İşçi	2	0,8
Memur	28	11,4
Öğretmen	27	11,0
Kuaför	1	0,4
Bankacı	2	0,8
Muhasebeci	5	2,0
Doktor	4	1,6
Mühendis	1	0,4
Eczacı	1	0,4
Toplam	245	100

Annenin meslek durumunu gösteren frekans ve yüzde dağılımları tablo 7’de verilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin 174’ü ev hanımı olup, grubun % 71’ini, 2’si işçi olup, grubun % 0,8’ini, 28’i memur olup, grubun % 11,4’ünü, 27’si öğretmen olup, grubun % 11’ini, 1’i kuaför olup, grubun % 0,4’ünü, 2’si bankacı olup, grubun %0,8’ini, 5’i muhasebeci olup, grubun % 2’sini, 4’ü doktor olup, grubun % 1,6’sın, 1’i mühendis olup, grubun %0,4’ünü, 1’i de eczacı olup, grubun %0,4’ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların babanın meslek durumuna göre dağılımları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Babanın Meslek Durumunu Gösteren Frekans Ve Yüzde Dağılımları

	f	%
İşçi	54	22,0
Memur	52	21,2
Öğretmen	35	14,3
Serbest	65	26,5
Aşçı	2	0,8
Bankacı	2	0,8
Muhasebeci	6	2,4
Avukat	4	1,6
Doktor	7	2,9
Mühendis	3	1,2
Şoför	7	2,9
Kuyumcu	7	2,9
Emekli	1	0,4
Toplam	245	100

Babanın meslek durumuna göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 8’de verilmiştir. Araştırmaya katılan babaların 54’ü işçi olup, grubun %22’sini, 52’si memur olup, grubun %21,2’sini, 35’i öğretmen olup, grubun %14,3’ünü, 65’i serbest meslek sahibi olup, grubun %26,5’ini, 2’si aşçı olup, grubun %0,8’ini, 2’si bankacı olup, grubun %0,8’ini, 6’sı muhasebeci olup, grubun 2,4’ünü, 4’ü avukat olup, grubun %1,6’sını, 7’si doktor olup, grubun %2,9’unu, 3’ü mühendis olup, grubun %1,2’sini, 7’si şoför olup, grubun %2,9’unu, 7’si kuyumcu olup, grubun %2,9’unu ve 1 tanesi de emekli olup, grubun %0,4’ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların kardeş sayısına göre dağılımları tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Kardeş Sayısını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımları

	f	%
Kardeşi yok	58	23,7
1	94	38,4
2	60	24,5
3	23	9,4
4	8	3,3
7	1	0,4
8	1	0,4
Toplam	245	100

Kardeş sayısı değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 9’da verilmiştir. Örnekleme oluşturan çocukların 58’inin kardeşi olmayıp, grubun % 23,7’sini, 94’ünün 1 kardeşi olup, grubun %38,4’ünü, 60’ının 2 kardeşi olup, grubun % 24,5’ini, 23’ünün 3 kardeşi olup, grubun % 9,4’ünü, 8’inin 4 kardeşi olup, grubun % 3,3’ünü , 1’inin 7 kardeşi olup, grubun % 0,4’ünü, 1’inin 8 kardeşi olup, grubun % 0,4’ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan çocukların aile yapısına göre dağılımları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Çocuğun Aile Yapısına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	f	%
Çekirdek aile	213	86,9
Geniş aile	32	13,1
Toplam	245	100

Çocuğun aile yapısı değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları tablo 10'da verilmiştir. Örnekleme oluşturan çocukların 213'ü çekirdek ailede yaşamakta olup, grubun % 86,9'unu, 32'si geniş ailede yaşamakta olup, grubun% 13,1'ini oluşturmaktadır.

Tablo 11'de araştırmaya yaş değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren bağımsız grup t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11: Yaş Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşıp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	N	x	ss	Sd	t	p
5 yaş	34	20,9	5,67	243	-,751	,453
6 yaş	211	21,5	4,43			
Toplam	245					

Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının toplam kalıpyargı puanlarının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, çocukların toplam kalıpyargı puanları ile yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Yani, çocukların yaşına göre toplam kalıpyargı puanları değişmemektedir.

Tablo 12'de cinsiyet değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren bağımsız grup t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12: Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	N	x	ss	Sd	t	p
Kız	118	21,6	4,47	243	1,395	,164
Erkek	127	21,8	4,73			
Toplam	245					

Cinsiyet değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösteren bağımsız grup t testi sonuçları tablo 12’de verilmiştir. Buna göre, kız ve erkek çocukların toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,005$). Yani, çocukların cinsiyetine göre toplam kalıpyargı puanları değişmemektedir

Tablo 13’de kardeş sayısı değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösteren tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 13: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, x ve ss</i>		ANOVA								
Değerleri		Sonuçları								
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	F	P
Toplam	Kardeşiyok	58	22,06	3,83	G.Arası	116,664	6	19,444	,910	,488
Kalıpyargı	1 kardeş	94	21,11	4,52	G. İçi	5086,577	238	21,372		
	2 kardeş	60	21,78	4,95	Toplam	5203,241	244			
	3 kardeş	23	21,04	5,56						
	4 kardeş	8	22,00	5,58						
	7 kardeş	1	21,00	.						
	8 kardeş	1	13,00	.						
	Toplam	24	21,49	4,61						

Kardeş sayısı değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösteren One – Way Anova Testi sonuçları tablo 13’de verilmiştir. Kardeş sayısı değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($F=,910; p>0,05$).

Tablo 14’de aile yapısı değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösteren bağımsız grup t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 14: Aile Yapısı Değişkenine Göre Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	N	x	ss	Sd	t	p
Çekirdek Aile	213	21,3	4,57	243	-1,32	,187
Geniş Aile	32	22,5	4,84			
Toplam	245					

Aile yapısı değişkenine göre çocukların toplam kalıpyargı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösteren bağımsız grup t testi sonuçları tablo 14’ de verilmiştir. Aile yapısı ile çocukların toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15’de Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 15: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	N	x	ss	Sd	t	p
Annesi çalışan	70	21,7	4,05	242	,832	,406
Annesi çalışmayan	174	21,1	4,82			

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçları tablo 15’de verilmiştir. Çocukların toplam kalıpyargı puanları ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 16’da çocukların toplam kalıpyargı puanlarının yaşadıkları ile göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anova) testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Yaşadıkları İle Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri		ANOVA Sonuçları									
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	f	p	
Kalıpyargı	Toplam	60	21,48	6,06	G.Arası	400,116	3	133,372	6,692	,000	
	Balıkesir	49	23,69	3,99	G. İçi	48,03125	241	19,930			
	İstanbul	103	21,13	3,69	Toplam	52,03241	244				
	Diyarbakır	33	19,36	3,85							
	Toplam	245	21,49	4,61							

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının yaşadıkları ile göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan One- Way Anova testi sonuçları tablo 16’da verilmiştir. Çocukların yaşadıkları il ve toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($F=6,788$, $p < 0,05$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı posthoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır. ($L_T= 0,00$; $p < 0,05$). Bunun üzerine varyansların homojen olmaması durumunda kullanılan Tamhane’s testi kullanılmıştır.

Tablo 17’de çocukların toplam kalıpyargı puanlarının yaşadığı il değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan anova sonrası tamhane’s testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Yaşadığı İl DeğişkenineGöre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Tamhane’s Testi Sonuçları

İl(i)	İl(j)	$x_i - x_j$	sh_x	p
Konya	Balıkesir	-2,21054	,96894	,139
	İstanbul	,34741	,86380	,999
	Diyarbakır	2,11970	1,03163	,231
Balıkesir	Konya	2,21054	,96894	,139
	İstanbul	2,55796	,67625	,002
	Diyarbakır	4,33024	,88058	,000
İstanbul	Konya	-,34741	,86380	,999
	Balıkesir	-2,55796	,67625	,002
	Diyarbakır	1,77229	,76337	,137
Diyarbakır	Konya	-2,11970	1,03163	,231
	Balıkesir	-4,33024	,88058	,000
	İstanbul	-1,77229	,76337	,137

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının yaşadığı il değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Tamhane’s Testi sonuçlarına göre Balıkesir grubu ile İstanbul ve Diyarbakır grupları arasında Balıkesir lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum Balıkesir’de araştırmaya katılan çocukların İstanbul ve Diyarbakırdakilere göre daha kalıpyargılı olduğunu

göstermektedir. Diğer gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 18’de çocukların toplam kalıpyargı puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 18:Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları						
Puan	Grup	N	<i>x</i>	<i>ss</i>	Var.K.	Kt	Sd	KO	<i>f</i>	<i>p</i>
Okuryazar	4	23,25	4,11299	G.Arası	48,938	4	12,234	.570	.685	
İlkokul	59	21,94	4,74677	G. İçi	5154,303	240	21,476			
Ortaokul	48	20,83	4,80396	Toplam	5203,241	244				
Lise	90	21,58	4,78503							
Lisans	4	21,25	3,95983							
Toplam	245	21,49	4,61787							

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan One Way Anova analizi sonuçları tablo 18’de verilmiştir. Buna göre annenin eğitim düzeyi ile çocukların toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($F=,570$; $p>0,05$).

Tablo 19’da çocukların toplam kalıpyargı puanlarının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 19: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i>					ANOVA					
Değerleri					Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	f	p
Toplam	Okuryazar	1	28,00		G.Arası	155,326	5	31,065	1,471	,200
Kalıpyargı	İlkokul	22	22,77	2,84	G. İçi	5047,915	239	21,121		
	Ortaokul	29	20,79	4,99	Toplam	5203,241	244			
	Lise	99	20,86	4,66						
	Lisans	93	22,00	4,71						
	Lisansüstü	1	22,00							
	Toplam	245	21,49	4,61						

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan One- Way anova sonuçları tablo 19'da verilmiştir. Buna göre babanın eğitim düzeyi ile çocukların toplam kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=1,471$; $p>0.05$).

Tablo 20'de çocukların kadın ve erkek kalıpyargılarına ait puanlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir.

Tablo 20: Çocukların Kadın Ve Erkek Kalıpyargılarına Ait Puanlarının Yüzde Ve Frekans Değerleri

	f	%
Kadın kalıpyargı	211	86,1
Erkek kalıpyargı	215	87,7

Çocukların erkek ve kadın kalıpyargılarına ait puanlarının yüzde ve frekans değerleri tablo 20’de verilmiştir. Buna göre çocukların % 86,1’i kadın, % 87,7’si erkek kalıpyargı puanları daha yüksektir. Yani çocuklar erkeklere ait cinsiyet kalıpyargılarını daha iyi bilmektedirler.

Tablo 21’de annelerin cinsiyet rollerini gösteren yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 21: Annelerin Cinsiyet Rollerini Gösteren Yüzde Frekans Dağılımları

	f	%
Kadınsı	66	26,9
Erkeksi	35	14,3
Androjen	63	25,7
Belirsiz	81	33,1
Toplam	245	100

Annelerin cinsiyet rollerinin frekans ve yüzde dağılımları tablo 21’de verilmiştir. Buna göre annelerin 66’sı kadınsı, 35’i erkeksi, 63’ü androjen, 81’i de belirsiz cinsiyet rolü göstermektedirler.

Tablo 22’de babaların cinsiyet rollerini gösteren yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 22: Babaların Cinsiyet Rollerini Gösteren Yüzde Ve Frekans Dağılımları

	f	%
Kadınsı	35	14,3
Erkeksi	77	31,4
Androjen	65	26,5
Belirsiz	68	27,8
Toplam	245	100

Babaların cinsiyet rollerinin frekans ve yüzde dağılımları tablo 22’de verilmiştir. Buna göre babaların, 35’i kadınsı, 77’si erkeksi, 65’i androjen, 68’i de belirsiz cinsiyet rolü göstermektedirler.

Tablo 23’de çocukların kadın kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 23: Çocukların Kadın Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f, x ve ss</i>					ANOVA					
Değerleri					Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	F	p
Kadın Kalıpyargı	Kadınsı	66	10,57	2,65	G.Arası	118,906	3	39,635	5,788	,001
	Erkeksi	35	10,25	2,90	G. İçi	1650,458	241	6,848		
	Androjen	63	11,68	2,46	Toplam	1769,363	244			
	Belirsiz	81	9,88	2,57						
	Toplam	245	10,58	2,69						

Çocukların kadın kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan One- Way ANOVA analizi sonucunda anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=5,788$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı posthoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($L_f= ,449$; $p>0,05$). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan LSD tercih edilmiştir.

Tablo 24'de çocukların kadın kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolüne göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan anova sonrası post-hoc lsd testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 24: Çocukların Kadın Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Post-Hoc Lsd Testi

Cinsiyet rolü(i)	Cinsiyet rolü(j)	$x_i - x_j$	s_{h_x}	p
Erkeksi	Kadınsı	-,31861	,54720	,561
	Androjen	-1,42540	,55170	,010
	Belirsiz	,36825	,52935	,487
Kadınsı	Erkeksi	,31861	,54720	,561
	Androjen	-1,10678	,46094	,017
	Belirsiz	,68687	,43395	,115
Androjen	Erkeksi	1,42540	,55170	,010
	Kadınsı	1,10678	,46094j	,017
	Belirsiz	1,79365	,43960	,000
Belirsiz	Erkeksi	-,36825	,52935	,487
	Kadınsı	-,68687	,43395	,115
	Androjen	-1,79365	,43960	,000

Çocukların kadın kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolü değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Post-Hoc LSD Testi sonucunda androjen grup ve belirsiz grup arasında, androjen grup lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, androjen annelerin çocuklarının kadın kalıpyargı puanları belirsiz annelerinkine göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 25’de çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolüne göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 25: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	F	P
Toplam	Kadınsı	66	21,65	4,43	G.Arası	440,305	3	146,768	7,426	,000
Kalıpyargı	Erkeksi	35	21,14	4,55	G. İçi	4762,965	241	19,763		
	Androjen	63	23,47	4,14	Toplam	5203,241	244			
	Belirsiz	81	19,97	4,62						
	Toplam	245	21,49	4,61						

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan One- Way ANOVA analizi sonucunda anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=7,426$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı posthoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($L_f= ,738$; $p>0,05$). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan LSD tekniği tercih edilmiştir.

Tablo 26'da çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolü değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan anova sonrası post-hoc lsd testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 26: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Annenin Cinsiyet Rolü Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonrası Post-Hoc Lsd Testi

Cinsiyet rolü(i)	Cinsiyet rolü (j)	$x_i - x_j$	sh_x	p
Erkeksi	Kadinsı	-,50866	,92957	,585
	Androjen	-2,33333	,93721	,013
	Belirsiz	1,16755	,89925	,195
Kadinsı	Erkeksi	,50866	,92957	,585
	Androjen	-1,82468	,78304	,021
	Belirsiz	1,67621	,73718	,024
Androjen	Erkeksi	2,33333	,93721	,013
	Kadinsı	1,82468	,78304	,021
	Belirsiz	3,50088	,74679	,000
Belirsiz	Erkeksi	-1,16755	,89925	,195
	Kadinsı	-1,167621	,73718	,024
	Androjen	-3,50088	,74679	,000

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolü değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Post-Hoc LSD Testi sonucunda androjen grup ve belirsiz grup arasında, androjen grup lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, androjen annelerin çocukları daha fazla kalıpyargılıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 27’de çocukların erkek kalıpyargı puanlarının babanın cinsiyet rolüne göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 27: Çocukların Erkek Kalıpyargı Puanlarının Babanın Cinsiyet Rolüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i>					ANOVA					
Değerleri					Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	F	p
Erkek	Kadınsı	35	10,65	2,82	G.Arası	9,814	3	3,271	,475	,700
Kalıpyargı	Erkeksi	77	10,97	2,30	G. İçi	1659,778	241	6,887		
	Androjen	65	11,24	2,54	Toplam	1669,592	244			
	Belirsiz	68	10,82	2,91						
	Toplam	245	10,95	2,61						

Çocukların erkek kalıpyargı puanlarının babanın cinsiyet rolüne göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren One-Way anova sonuçları tablo 27’de verilmiştir. Buna göre, babanın cinsiyet rolü ile çocuğun toplam kalıpyargı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($F=,475; p>0,05$). Yani babanın sahip olduğu cinsiyet rolü çocuğun toplam kalıpyargı puanını etkilememektedir.

Tablo 28’de çocukların toplam kalıpyargı puanlarının babanın cinsiyet rolü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları verilmiştir.

Tablo 28: Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarının Babanın Cinsiyet Rolü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K.	Kt	Sd	KO	F	p
Toplam Kalıpyargı	Kadınısı	35	21,31	5,29	G.Arası	25,471	3	8,490	,395	,757
	Erkeksi	77	21,83	4,41	G. İçi	5177,770	241	21,485		
	Androjen	65	21,66	4,46	Toplam	5203,241	244			
	Belirsiz	68	21,04	4,67						
	Toplam	245	21,49	4,61						

Çocukların toplam kalıpyargı puanlarının babanın cinsiyet rolü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren One-Way anova sonuçları tablo 28'de verilmiştir. Buna göre, babanın cinsiyet rolü ile çocuğun toplam kalıpyargı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($F=,395$; $p>0,05$). Yani babanın sahip olduğu cinsiyet rolü çocuğun toplam kalıpyargı puanını etkilememektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Bu araştırmada; okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları bazı değişkenler açısından incelenmeye çalışılmış, ‘‘Amaçlar’’ başlığı altında yer alan sorulardan elde edilen veriler ışığında, istatistiksel analizler yapılmış ve ‘‘Bulgular’’ başlığı altında cevaplanarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız grup t testi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız grup t testi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi yapılarak ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların aile yapısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız grup t testi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız grup t testi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların, annenin eğitim seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların, babanın eğitim seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, yaşadığı ile göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve

anlamli farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Tamhane's Testi yapılmış ve Balıkesir ilinde araştırmaya katılan çocukların İstanbul ve Diyarbakır illerinde araştırmaya katılan çocuklardan daha kalıpyargılı oldukları bulunmuştur. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının erkek ve kadın kalıpyargı puanları yüzde ve frekans değerlerine bakılarak incelenmiş ve erkek kalıpyargı puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında kadın kalıpyargıları ile annenin cinsiyet rolü algıları arasında bir ilişki olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için LSD testi yapılmış ve annesi androjen olan çocukların belirsiz cinsiyet rolüne sahip annelerin çocuklarına göre daha kalıpyargılı oldukları bulunmuştur. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları ile annenin cinsiyet rolü algıları arasında bir ilişki olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için LSD testi yapılmış annesi androjen olan çocukların belirsiz cinsiyet rolüne sahip annelerin çocuklarına göre daha kalıpyargılı oldukları bulunmuştur.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında erkek kalıpyargıları ile babanın cinsiyet rolü algıları arasında bir ilişki olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
- Okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları ile babanın cinsiyet rolü algıları arasında bir ilişki olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile ölçülmüş ve anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

6.2. TARTIŞMA

Bu araştırmada; okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları bazı değişkenler açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacında okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Şirvanlı Özen'in (1992) yaptığı araştırmada ise 5 yaş çocuklarına oranla 8-11 yaş çocuklarının daha fazla kalıpyargılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Williams ve Best (1990), 5-7 ve 11 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıpyargılarının farkında olmaları ve ifade etmelerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda; anaokuluna devam eden çocuklardan ikinci sınıfa kadar giden çocuklar arasında cinsiyet kalıpyargısını fark etmede bir artış olduğunu belirtmişlerdir. Williams ve Best (1990) ve Şirvanlı Özen'in (1992) araştırmalarına katılan çocukların arasındaki yaş farkının fazla olması, araştırmamızda sadece 5-6 yaş çocuklarıyla çalışmış olmamız anlamlı bir fark çıkmamasının nedeni olarak düşünülebilir.

Araştırmanın ikinci alt amacında okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Özdemir de 2006'da yaptığı araştırmada çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur.

Araştırmanın beşinci alt amacında okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Şirvanlı Özen de (1992) yaptığı araştırmada annenin çalışma durumuyla çocukta cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmanın ikinci, dördüncü, altıncı ve yedinci alt amaçlarında okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının cinsiyet, aile yapısı, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı fark çıkmamıştır. Billings (1992), araştırmasında cinsiyet, sınıf düzeyi, aile yapısı, anne- babaların sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitimi gibi değişkenlerin öğrencilerin mesleklerin cinsiyet tipine ilişkin kalıpyargıları üzerine

etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, cinsiyet, aile yapısı, anne-babaların sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitimi gibi değişkenlerle mesleklerin cinsiyet tipine ilişkin kalıpyargılar üzerinde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmanın altıncı alt amacında okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Karasaraçoğlu ve Başal 1998'de yaptıkları araştırmada, annenin eğitim düzeyi ve çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun kalıpyargıları azalmaktadır.

Araştırmanın dokuzuncu alt amacında çocukların kadın ve erkek kalıpyargıları puanlarının değerlerine bakılmış ve erkeklere ait kalıpyargıların çocuklar tarafından daha iyi bilindiği bulunmuştur. Fling ve Manosevitz'in 1972'de yaptığı araştırmada hem annelerin hem de babaların erkek çocuklarına cinsiyetlerine uygun faaliyetler seçme yönünde daha çok baskı uyguladıkları ve cinsiyetlerine uygun davranış göstermeyen erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha güçlü bir şekilde engellendikleri sonucuna ulaşılmıştır (Akt, Şirvanlı Özen,1992). Ward 2004 yılında Malezyada yaptığı araştırmada 5-8 yaş grubu çocuklarda cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları incelemiş erkek kalıpyargılarının kadın kalıpyargılarından daha iyi tanındığını belirtmiştir. Torrier ve Gomes ise 1981'de yaptıkları araştırmada Brezilyalı 5,8 ve 11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını incelemişler ve çocukların kadınlara ait kalıpyargıların daha iyi bilindiğini belirtmişlerdir. (Torrier, Gomes, 1981).

Araştırmanın onuncu alt amacında çocukların kadın kalıpyargı puanlarının, onbirinci alt amacında toplam kalıpyargı puanlarının annenin cinsiyet rolüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile ölçülmüş ve anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için LSD testi yapılmış ve annesi belirsiz cinsiyet rolüne sahip olanlarla, androjen olanlar arasında androjen grup lehine anlamlı farklılık çıkmıştır. Bunun nedeni olarak günümüzde kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerinin yerini androjen cinsiyet rolünün alması ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin her iki cinsinde özelliklerini göstermemesi düşünülebilir.

Araştırmanın onikinci alt amacında çocukların erkek kalıpyargı puanlarının ve toplam kalıpyargı puanlarının babanın cinsiyet rolüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile ölçülmüş ve anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Şirvalı Özen (1992) araştırmasında, ebeveynlerin cinsiyet rollerinin ve çocukların toplam kalıpyargı düzeyleri üzerinde herhangi bir etki yaratmadığını belirtmiştir. Baba cinsiyet rolünün, çocuktaki kalıpyargıları etkilememesinin nedeni olarak, babaların çocuklarla çok fazla zaman geçirmemeleri, çocukların daha çok anneye birlikte olmaları düşünülebilir.

6.3. ÖNERİLER

- Araştırma Türkiye’de random yoluyla seçilen dört ilde ve bu illerde random örnekleme yoluyla seçilen okullarda yapılmıştır ve iller arasında anlamlı fark çıkmıştır. Araştırma daha farklı illerde yapılabilir.
- Araştırmada bölgesel farklılıklara bakılabilir yada ülkeler arası çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma sonucunda annenin cinsiyet rolü ile çocuğun kalıpyargı puanı arasında anlamlı fark çıkmıştır. Bununla ilgili daha detaylı çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma okulöncesi dönem 5-6 yaş çocuklarıyla yapılmıştır. İlköğretim öğrencileriyle çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acer, D. (1999). Üç-Dört Yas Grubu Çocukların Annelerine Yöneltilmiş Oldukları Cinsellikle İlgili Sorular Ve Annelerin Verdikleri Cevapların İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Acer D, Artan(2005). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında 4-6 Yaş Grubu Çocuklar İçin Cinsel Eğitim Etkinliklerinin Etkisinin İncelenmesi, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1,2: 12-19.
- Albert, A, A., Porter, R, J. (1983). Age Patterns in the Development of Children's
- Alkan, Ö. (1992) Özel ve Kurum Anaokuluna Devam Eden Beş ve Altı Yaş Grubu Çocukların Cinsel Kimlik Kazanmalarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) Hacettepe Üniversitesi, s: 47, Ankara
- Artan, İ. (1987). Annesi Çalışan ve Çalışmayan İlkokul Birinci ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Kimlik Kazanmalarının İncelenmesi. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Aydın, B. (2002). "Gelişim Psikolojisi". İstanbul: SFN Baskı.
- Aydoğmuş, A. (1999). Çocuk Eğitimi. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Bandura, A. (2001). "A Cognitive Theory: An Agentic Perspective" *Annual Review of Psychology*.
- Basow, S.A. (1992). Gender stereotypes and roles. Pasific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Bem, S. (1984). Androgeny and Gender Schema Theory: *A Conceptual and Empirical Integration. Nebreska Symposium on Motivation*. 32, 179-226.
- Billings, S.K. (1992). *Occupational Sex Role Stereotyping in Elementary Students. Master's Thesis. Fort Hays State University. Kansas.*

- Bisaria, S. (1985). Identification and Elimination of Sex Stereotypes In and From Education Programmes and School Text Books. *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization*.
- Brooker, L. Jin Ha, S. (2005). The cooking teacher: investigating gender stereotypes in a Korean kindergarten. *Early Years*, Vol. 25, No. 1, March 2005, pp. 17–30.
- Calvert, S., Kotler, J., Zehnder, S., Schockey, H. (2003). Gender Stereotyping in Children's reports About Television Programmes. *Media Psychology*.5,139-162.
- Cherney, I.D. (2005). Children's and Adults' Recall of Sex-Stereotyped Toy Pictures: Effects of Presentation and Memory Task. *Infant and Child Development Inf. Child Dev.* 14: 11–27
- Chick, K., Houser, R., Hunter, M. (2002). The Impact of Child Care on Gender Role Development and Gender Stereotypes. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 29, No. 3. *Child Development* .
- Cirhinlioğlu, F. (2001). Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi. . Ankara, Nobel Yayınları.
- Coşkun, Zehra (2002). "Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet: Okul Öncesi Dönemde Cinsiyete Dayalı Toplumsal Rollerin Öğrenilmesi" T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Colley, A., Mulhern, G., Relton, S., Schafi, S.(2009). Exploring Children's Stereotypes through Drawings: The Case of Musical Performance. *Social Development*, v18 n2 p464-477 May 2009. 14 pp. (Peer Reviewed Journal).
- Çelik, Ö. (2008). Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Çetin, Z. (2004). Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel Gelişim ve Eğitim. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*. Sayı 82.
- Çifci, A. (2008). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf öğrencilerinin Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri. Uludağ Üniversitesi sosyal Bilimler enstitüsü

ilköğretim anabilim dalı sınıf öğretmenliği bilim dalı yayınlanmış yüksek lisans tezi.

Dilek, Y. (1997) "Parents Role İn Preschool Childrens Gender Role Socialization" A Thesis Submitted to The Graduate School Of Sciences Of The Middle East Technical University. The Department Of Gender and Women's Studies.

Dökmen, Z. (2006). Toplumsal Cinsiyet.İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dönmezer, S. (1994), Toplum Bilim, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Dörtköşeoğlu, G (2002). "12-15 Yaş Arası Kız ve Erkek Çocukların, Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri" İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.

Duquet, F. (2003). *Sex Education İn The Context of Education Reform*, Bibliothèque nationale du Québec

Erden, F. (2004). Early Childhood Teachers' Attitudes Toward Gender Roles and Towards Discipline. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27-83, 90.

Eripek, S. (1981). Kuramsal Açından Çocuklardaki Problem Davranışların Nedenleri ve Bir Sınıflandırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.

Ersoy, O. (1993). Kurum Anaokuluna Devam Eden Beş Ve Altı Yaş Grubu Çocukların Cinsel Kimlik Kazanmalarının İncelenmesi 9. *YA-PA Okul Öncesi Eğitimi Ve Yaygınlaştırılması Semineri*, 17-19 Haziran, 125-133 Ankara.

Eser, M. (2008). Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumların Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Bölümü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi

Fitzpatrick, P., Deechan, A., Jennings, S. (1995). "Children's sexual behaviour and knowledge: a community study". *Irish Journal of Psychological Medicine*, 12; 3:87 –91.

Gander, J.M. -Gardiner, H. W(1995). Çocuk Ve Ergen Gelişimi, Çev. Bekir Onur Ankara. İmge Kitabevi Yayınları.

- Girginer, H.U. (1994). Türk Toplumunda Cinsiyet Rollerini Algisi.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Göçgeldi, E., Tüzün, H. , Türker, T., Şimşek, I. (2007). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne ve Babaların Çocuklara Cinsel Eğitim Konusundaki Yaklaşımlarının İncelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi* 16; 9-134.
- Gökdeniz, Ş. (2008). İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Haffner, D. (2007). Çocuğunuzun gelişen Cinselliği.. İstanbul. Optimist Yayınları
- Kapferer, J.(1991). Çocuk ve Reklam. İstanbul. Afa Yayıncılık.
- Karasar, N. (1982). Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Alkım Yay.
- Karasaraoğlu, N. ve H.A. Başal(1998). "Annenin Eğitim Düzeyinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıp Yargılarının Gelişimi Üzerindeki Etkisi", VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Eylül, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya.
- Kaya, H. (2003). Stereotyped Gender Role Perceptions and Presentations in Elementary Schooling: A Case Study in Burdur (2001-2002). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Konur, H. (2006). Dört Altı yaşları Arasında Çocuğu Olan Anne- Babalara Verilen Cinsel Eğitim Programının Cinsel Gelişim ve Eğitim Konusundaki Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Bölümü. Yüksek Lisans Tezi.
- Kostelnik, J. Marjorie, Stein, C. Loura, Whiren, P. Alice, Soderman, K. Anne. (1988). Guiding Children's Social Development. State University South-Western Publishing CO. Ohio.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi* (5. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi

- Martin, C.L. (1985). "Children's Use of Gender Related Information in Making Social Judgements." *Developmental Psychology*, 25, 80-88.
- Neto, F., Williams, J., Widner, S. (1991). Portuguese Children's Knowledge About Sex Stereotypes. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 22, No. 3, 376-388
- O'Brien, Marion.; And Others. (2000). "Gender-Role Cognition in Three-Year-Old Boys and Girls".
- Oktay,A. (2007) Okul Öncesi Eğitimden İlköğretime Geçiş Projesi Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, Okul Öncesi Eğitimi, Öğretmen Eğitimi 01.Şubat 2007,Antalya, Neta Matbaacılık ve Reklam Hizmetleri.
- Onur, B. (1997). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. Ankara. İmge Kitabevi.
- Öztürk, M. (1993). Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, 9. Ya-Pa Okul öncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması
- Pira, E. , Elgün, A. (2004). Toplumsal Cinsiyeti İnşaa Eden Bir Kurum Olarak Medya: Reklamlar Aracılığıyla Ataerkil İdeolojinin Yeniden Üretilmesi. cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130848482.pdf
- Poyraz, H., Dere, H. (2001). Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Santrock, W.John. (1994).Child Development. Sixth Edition. Brown and Benchmark Publishers. USA.
- Sears, D.O. , Peplau, A., Freedmann, J. (1988). Social Psychology. Prentice Hall Inc. New Jersey.
- Selçuk, Z. (2004). Gelişim Öğrenme. Ankara. Nobel Yayınları
- Senemoğlu, N. (1994). Okul Öncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlilikleri Kazandırmalıdır?, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10, 21-30
- Thompson, Spencer K. (1975). Gender labels and early sex role development.

- Trautner, H., Ruble, D., Cyphers, L., Kirsten, B., Behrendt, R., Hartmann, P.(2005). Rigidity and Flexibility of Gender Stereotypes in Childhood: Developmental or Differential . *Infant and Child development Journal.Vol. 14. Issue. 4. 365-381.*
- Torrier, N., Gomes, L. F. (1981). Knowledge of Sex Trait Stereotypes. Effects of Age, Sex and Social Class on Brazilian Children. *Journal of Cross Cultural Psychology. Vol. 12, No1, 81-93.*
- Tuğrul, B., Artan, İ. (2001). Çocukların Cinsel Eğitimiyle İlgili Anne Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20: 141-149.
- Tuğrul,B. (1994). Cinsel Gelişim Kuramları ve Eğitimi. Okulöncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı. İstanbul.Ya-pa Yayınları.
- Tuzcuoğlu, N ve Tuzcuoğlu, S.(2007) Çocuğun Cinsel Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Ümmet, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Cinsiyet Rollerini ve Aile Ortamı Bağlamında İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı. Yüksek Lisans Tezi.
- Ward, C. (1985). Sex trait stereotypes in Malaysian children. *Sex Roles, Vol. 12.*
- Williams, A. J., Vernon, A.J., Williams M.J., Malecha, K. (1987). Sex Role Socialization in Picture Books. Published in *Social Science Quarterly* 68:1, pp. 148-156.
- Williams, J.E. ve Best, D.L. (1990). Measuring Sex Stereotypes. Newbary Park, London: The International Professional Publishers.
- Yavuzer, Haluk. Çocuk Psikolojisi. Onbeşinci Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Yelken, Z.(1996). “Anne ve Babaların 3-6 Yaş Dönemindeki Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri”. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Ankara

Yeşilay, T., Altun, S. (2009). Early Childhood Teachers' Coping Strategies for Children with Masturbation Behavior. *Elementary Education Online*, 8(2), 593-604, 2009.

Yörükoğlu, A.(2000). Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk, Özgür Yayın Dağıtım, 4.Basım, Ekim

www.cocukgelisim.com/cinselgelisim.htm

http://www.psikoloji.gen.tr/okul/index_dosyalar/cinsel.htm

<http://sivasram.googlepages.com/annebabaocukiletimi.pdf>).

EKLER

Ek I: Kişisel Bilgi Formu

Ek II: Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği

Ek III: BEM Cinsiyet Rolü Envanteri

EK I: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın veli,

5-6 yaş grubu çocukların bazı gelişim özelliklerini tespit etmek amacıyla bir araştırma yürütmekteyim. Size bir adet ölçek gönderilmiştir. Kendinizi tanımlayınız adı altında size verilen formları anne baba olarak ayrı ayrı doldurunuz. Her kişilik özelliğinin karşısında yer alan kutuya hangi seçenek size uygunsa onun üzerindeki numarayı yazınız. Ayrıca siz ve çocuğunuzla ilgili bilgilerin yer aldığı anket formunu da doldurmanız önemlidir. Soruları okula devam eden çocuğunuzu düşünerek cevaplayınız

Teşekkür ederim

Arş. Gör. Banu ÖZKAN

Marmara Ünivesitesi

Atatürk Eğitim Fakültesi

Okul Öncesi Eğitimi ABD

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sorulara cevap verirken okula devam eden çocuğunuzu düşünerek cevaplandırınız.

Çocuğun devam ettiği okul adı:.....

Çocuğun adı.....

Çocuğun cinsiyeti: ( ) erkek ( ) kız

Çocuğun doğum günü: Gün/Ay/Yıl:...../...../.....

Anne eğitim durumu: ( ) Okuryazar değil

( ) Okuryazar

( ) İlkokul

( ) Ortaokul

( ) Lise

( ) Ünivesite

( ) Lisansüstü

Baba eğitim durumu: ( ) Okuryazar değil

( ) Okuryazar

( ) İlkokul

( ) Ortaokul

( ) Lise

( ) Ünivesite

( ) Lisansüstü

Anne meslek:.....

Baba meslek:.....

Kardeş sayısı:

( ) Yok

( ) 1

2

3

4

5 ve yukarı

Varsa kardeşlerin yaş ve cinsiyetlerini yazınız

1. Kardeş .....
2. Kardeş .....
3. Kardeş .....
4. Kardeş .....

Evinizde anne baba ve çocuk dışında kalan başka kişi yada kişiler var mı? (akraba, büyükanne, teyze, amca vb..)

hayır

evet. Kimler olduğunu yazınız.....

EK II: CİNSİYET KALIPYARGI ÖLÇEĞİ

1. Bu insanlardan biri duygusal her şey kötü gittiğinde ağladığı gibi bazı sevindirici olaylar karşısında da ağlıyor. Sence duygusal olan bunlardan hangisi?
2. Bu insanlardan biri her zaman diğer insanları itip, onlarla kavgaya giriyor. Sence kavgacı olan bunlardan hangisi?
3. Bu gördüklerinden biri maceracı bir insan. Vahşi ormanlarda ava çıkıyor ve orada aslanlar, filler ve maymunlarla karşılaşiyor. Sence maceracı olan bunlardan hangisi?
4. Bu insanlardan biri kendisine hediye verildiği zaman bundan çok hoşnut oluyor. Her zaman teşekkür ederim diyor. Sence her zaman teşekkür eden bunlardan hangisi?
5. Bu gördüklerinden biri güçsüz bir insan ağır şeyleri kaldırabilmek için yardıma ihtiyaç duyuyor. Sence güçsüz olan bunlardan hangisi?
6. Bu gördüklerinden biri kendi başına idare edebilen bir insan. Ona yardım etmesi ve yol göstermesi için kimseye ihtiyaç duymuyor. Sence kendi başına idare edebilen bunlardan hangisi?
7. Bu gördüklerinden biri düzensiz bir insan. Eşyalarını hiç toplamıyor, giyeceklerini hep yere atıyor. Sence düzensiz olan bunlardan hangisi?
8. Bu gördüklerinden biri geveze bir insan. Bazen hiç susmaksızın konuşuyor. Sence geveze olanı bunlardan hangisi?

EK III: BEM CİNSİYET ROLÜ ENVANTERİ

KENDİNİZİ TANIMLAYINIZ

1. BANA GÖRE KESİNLİKLE DOĞRU DEĞİL
2. BANA GÖRE GENELLİKLE DOĞRU DEĞİL
3. BANA GÖRE BAZEN DOĞRU
4. BANA GÖRE ARASIRA DOĞRU
5. BANA GÖRE ÇOĞUNLUKLA DOĞRU
6. BANA GÖRE GENELLİKLE DOĞRU
7. BANA GÖRE HER ZAMAN DOĞRU

Kendine güvenen	Sözünde duran	
Sıkılğan	Cana yakın	
Dürüst	İşinde ciddi ve sorumlu olan	
Kendi inançlarımı savunan	İdealist	
Fedakar	İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli	
Kıskanç	Asık suratlı	
Girişken	Cömert	
Boyun eğen	Tatlı dilli	
Güvenilir	Yardımsaver	
Etkileyici, güçlü	Erkeksi	
Ağırbaşlı, ciddi	Namuslu	
Karamsar	Bencil	
Riski göze almaktan çekinmeyen	Saldırgan	
Duygusal	Sadık	
Konuksever	Hoşgörülü	
Hırslı	Haksızlığa karşı tavır alabilen	

Gönül alan	Sevecen	
Dedikodu yapan	Sistemsiz, plansız	
Lider gibi davranan	Kuralcı, katı davranan	
Kadınsı	Kaba dil kullanmayan	
Uyum sağlayabilen	Dostca davranan	
Gözüpek	Baskın, tesirli	